

DE ROODBORSTTAPUIT

PERIODIEK VAN HET SAMENWERKINGSVERBAND VAN OOST-BRABANTSE VOGELWERKGROEPEN

**ADRESSENLIJST AFGEVAARDIGDEN
SAMENWERKINGSVERBAND
OOST-BRABANTSE VOGELWERK GROEPEN**

VOGELWERK GROEP IVN VALKENSWAARD

Ad van Asten Weidenstraat 37 3580 Neerpelt 0932 11661438271
Jon Boesten de Mommers 12 5581 AL Waalre 04904-15276

VOGELWERK GROEP KNNV EINDHOVEN

Louis Schroever Bergstraat 24 5611 JZ Eindhoven 040-439065
Wim le Mair Vinc. Cleerdinlaan 12 5582 EK Waalre 04904-12780

VOGELWERK GROEP DE KEMPEN

Tom Heijnen Boschdijk 1081 5626 AG Eindhoven 040-622128
Piet van Happen Waardstraat 15 5662 EN Geldrop 040-862739

VOGELWERK GROEP MIDDEN-BRABANT

Loek Hilgers Bernard Vrienslaan 7 5062 EM Oisterwijk 04242-84978
Frans Post Poststraat 26e 5038 DH Tilburg 013-422782

IVN VOGELWERK GROEP DE PEEL

Sjef Benders Wilhelminastraat 58 5721 KK Asten 04936-1367
Piet van Tilburg Boletenplein 26 5721 NE Asten 04936-5977

VOGEL- EN NATUURWACHT 's-HERTOGENBOSCH e.o.

Dick Jansen Postbus 207 5140 AE Waalwijk

VOGELWERK GROEP DE KLAMPER

Harrie van Heeswijk Bokt 14 5633 BG Eindhoven 040-425166
Willie Peters Saturnusstraat 35 5694 TH Breugel 04990-75946

VOGELWERK GROEP IVN BEST

Chiel de Vries J. Banckertstraat 14 5684 BP Best 04998-73916

VOGELWERK GROEP NUENEN

Henk Daamen Beukenlaan 3 5671 AH Nuenen 040-832311
Annie Verheijen Oranjestraat 7 5671 HH Nuenen 040-836161

VOGELWERK GROEP GELDROP

Ben de Ruyter Heibeekstraat 40 5662 EG Geldrop 040-857391

VOGELWERK GROEP IVN OSS

Fred de Wit A. Kuypersstraat 51 5344 GA Oss 04120-31625
Wim Gremmen Molenweg 90 5351 WE Berghem 04123-1545

VOGELWERK GROEP DE ORTOLAAN

John Vereyken Margrietstraat 59 5741 XL Beek en Donk 04929-63199

VOGELWERK GROEP IVN MAARHEEZE

Willem Beeren Kard. de Jongstraat 10 6021 VX Budel 04958-3437

VOGELWERK GROEP CUYK

Louis Geraets B. van Raaystraat 27 5437 BC Beers 08850-20263

VOGELWERK GROEP IVN HELMOND

Jan van de Rijt Hendrikmesdagstraat 11 5702 VK Helmond 04920-34446

VAN HET BESTUUR

Uitgave Roodborsttapuit

Zoals U wel gemerkt zult hebben, heeft deze Roodborsttapuit wel erg lang op zich laten wachten. Nadat Ad van Asten en zijn vrouw wegens verhuizing naar het buitenland het type- en layoutwerk niet meer konden verzorgen, gaf ook Tom Heynen te kennen met het redaktiewerk te willen stoppen. Dat Tom na zoveel jaren trouwe dienst zijn tijd voor andere zaken wenst vrij te maken is begrijpelijk en dienen we te respecteren. Zonder Tom zou het SOV niet zijn wat het nu is. Langs deze weg wil het bestuur Tom bedanken voor al z'n inzet voor het tot standkomen van bijna 10 jaargangen Roodborsttapuit.

Het bleek niet gemakkelijk om de "vakatures" weer snel gevuld te krijgen. Herhaalde oproepen in de Rota en op SOV vergaderingen mochten niet baten. Ook tot een samenwerking met het SWEV mocht het nog niet komen; hier blijven we echter postief tegenover staan. En Maarten kan het natuurlijk niet alleen.

Juist als je denkt aan het noodgedwongen stoppen van de uitgave van dit toch zeer goede blad, was er de noodzakelijke mankracht ineens. Wiel Poelmans uit Budel heeft zich bereid verklaard samen met Maarten Helmich de redaktiewerkzaamheden te verzorgen. In dezelfde week dat deze toezegging bevestigd kon worden, kwam de oplossing voor het type- en layoutwerk. Johan en Ingrid van Vliet van de VWG de Klamper uit Son gaven hun toezegging voor dat stuk van het werk.

Langs deze weg wenst het bestuur hen veel succes toe in de komende tijd. Dit nummer bewijst dat we weer terug zijn van bijna weg geweest. Ik hoop dat een ieder begrip heeft voor het lange uitblijven van de Rota.

10-jarig Jubileum

Dit jaar vieren we zoals bekend ons 10 jarig bestaan. Het zou prachtig zijn als we - ter gelegenheid van dit jubileum - in oktober een dik jubileumnummer zouden kunnen uitbrengen. Daar hebben we natuurlijk ook copy voor nodig. Zet U aan het werk en zend Uw copy tijdig in naar het redaktieteam. Want zonder copy kan ook geen blad gemaakt worden. Succes !

Dat we het 10 jarig bestaan niet ongemerkt voorbij wensen te gaan zal duidelijk zijn. Er is een programma samengesteld voor zowel aangesloten leden als ook voor niet leden. De kontaktpersonen hebben inmiddels al een uitnodiging voor het jubileumweekend ontvangen. De organisatie is in handen van VWG Geldrop. Aangesloten leden kunnen zich opgeven voor een weekend op een kampeerboerderij. Dit weekend wordt gehouden van zaterdag 28 oktober t/m zondag 29 oktober 1989. Van ongeveer middaguur tot middaguur. Het wordt gehouden in de kampeerboerderij " 't Uilenest ", Gijzenrooi 7 te Geldrop.

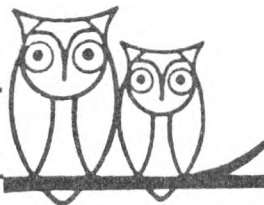
Zaterdagmiddag wordt er o.a. een buitenactiviteit georganiseerd met als thema natuurlijk vogels. Zaterdagavond, waarop iedere vogelaar welkom is, is er een interessant programma. Een stukje humor zal echter ook niet ontbreken. De zondagmorgen is bedoeld om op eigen initiatief de omgeving te verkennen. Aan

diegene die zich voor het hele weekend heeft opgegeven, wordt tegen betaling van F 15,00 een avondmaaltijd en een ontbijt verstrekt.

Nogmaals, ook niet-leden zijn zaterdagavond van harte welkom!

En om U alvast in de stemming te brengen en U te laten zien dat we een vogel-vriendelijke lokatie hebben uitgezocht, leest U in deze Rota het verhaal hoe " 't Uilenest " aan z'n naam is gekomen.

Ben de Ruyter

" 't UILENEST "

Elk jaar weer huisde in het gebouw van boer Piet, waar nu onze kampeerboerderij staat, een koppel uilen en vele jongen werden daar geboren en grootgebracht.

In 1980 echter werd om een of andere reden het nest verstoord waardoor het ouderpaar niet meer door ons werd gesignaliseerd.

Wij vonden dit zo ontzettend jammer en het bleek dus dat de 4 jongen niet meer werden gevoerd en haastig gingen wij tot actie over.

Door een kennis van I.V.N. en vele andere helpers werden de jongen "geadopteerd" en met massa's muizen en ander dierlijk voedsel werden de jongen grootgebracht.

Wij hadden hierbij het onvoorstelbare geluk dat een poes van boer Piet ons hierbij van dienst was want zij had de gewoonte dat zij altijd al haar gevangen buit door boer Piet liet bewonderen.

De poes raakte vervolgens haar buit kwijt en zodoende had een van de 4 uiltjes weer een maaltijd.

Met de hulp van onze kennis groeiden de 4 uilen uit tot gezonde vogels en later hebben we deze bij onze kampeerboerderij weer losgelaten.

Het zal U daarom niet vreemd lijken dat wij juist daarom de naam hebben gekozen van:

" 'T UILENEST "

met de herinnering aan de 4 uilen die toch nog in leven bleven.

Corr. W. v. Gastel
Genoehuis 10a
5661 PC Geldrop
tel. 040-851683

INVENTARISATIE URKHOVENSE ZEGGEN 1984-1988

Inleiding

De Urkhovense of Collse Zeggen liggen ten noorden van Geldrop langs de Kleine Dommel. Het is een moerassig gebied met veel riet met hier en daar een wilgen struweel, hoge populieren, enkele eiken en een paar gemengde bosjes. Vanaf de Dommel gezien gaat het gebied over van riet in weiland of akkerland.

Door VWG Geldrop wordt deze Urkhovense zeggen jaarlijks op broedvogels geïnventariseerd. Jaarlijks wordt hier een inventarisatie-rapport van gemaakt. Nu - na 5 jaar inventariseren - is dit rapport uitgebreid met een samenvatting over 1984-1988. In de onderstaande tekst welke de letterlijke tekst uit het verslag is, wordt voornamelijk 1988 beschreven. Onder het hoofdstuk VOGELVARIA worden een aantal voorzichtige conclusies over de periode 1984-1988 getrokken. De soortkaarten van het rapport zijn niet opgenomen.

Met de gemeente Eindhoven is een goed overleg tot stand gekomen over het beheer van die delen welke eigendom van die gemeenten zijn.

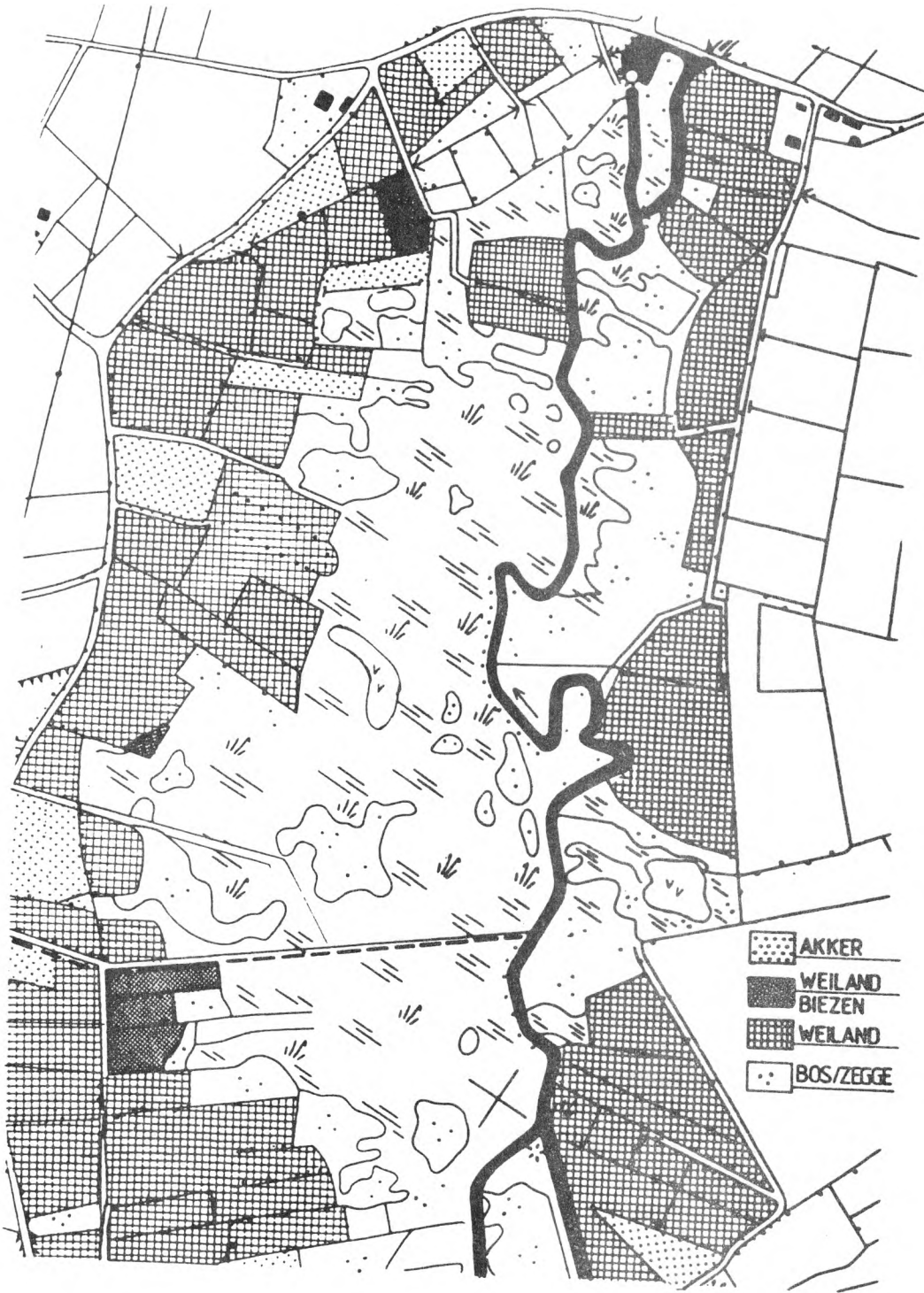
Bij het lezen van de tekst zal het duidelijk zijn dat bepaalde teksten geschreven zijn naar o.a. de Gemeente Eindhoven, maar ook naar de gemeenten Nuenen en Geldrop en Brabants Landschap. Deze bezitten en beheren ook stukken grond in het geïnventariseerde gebied. Deze instanties ontvangen ook het rapport. Wellicht zijn er Vogelwerkgroepen die deze wijze van rapporteren over willen nemen. Dat is ook de reden waarom de letterlijke tekst van het rapport is genomen.

Gedurende de periode 1984-1988 hebben de onderstaande personen geheel of gedeeltelijk aan de inventarisaties deelgenomen:

Henk Coenen, Piet van Happen, Jack Klomp, Ben de Ruyter, Aad Stierum.
Jack, Henk en Ben stelde onderstaande tekst samen.

Algemeen

Bij de eerste wandeling op 6 maart blijkt dat nog volop riet wordt gemaaid. Veel vogels vertonen al baltsgedrag. Het zou wenselijk zijn, een datum vast te stellen waarop het maaien klaar zou moeten zijn. Waarschijnlijk is men door de zachte winter met veel regen en weinig vorst achterop geraakt met het maaien. Er wordt nog tot eind maart gemaaid. De schade aan bomen tengevolge van storm/wind is gelukkig gering. In een weiland aan de Oostkant van de Kleine Dommel is een "Paardestal" opgericht van inferieure kwaliteit en in een weiland aan de Westkant staat nog steeds een stal met veel mest en rollen hooi. Deze soort van onderkomens passen niet in een zo waardevol en kwetsbaar gebied.

Inventarisatie

Dit jaar zijn er gedurende 3.5 maand 11 bezoeken gehouden volgens de bekende wijze. De route werd vanaf het kanaal links buiten om door de weilanden en toegangspaden bij de rietvelden gehouden. Gelijktijdig werd ook vanaf het kanaal langs de Kleine Dommel tot de Collse molen gelopen. Gezamenlijk werd via de Oostkant teruggelopen naar het beginpunt. Deze methode, sinds 1984 toegepast is dus onveranderd gebleven. Wij realiseren ons dat het beter zou zijn om minstens 15 bezoeken per seizoen te brengen. Er wordt naar gestreefd, minstens een avond en een nacht inventarisatie te houden.

Datum	Begin	Einde	Temp.	Wind	Weersgesteldheid
06/03/88	8.00	10.15	2	W 2	Mist --> Zon
04/04/88	6.45	9.15	2	O 4	Bewolkt
07/04/88	18.55	21.00	13	NO 3	Heilig
17/04/88	6.35	9.45	13	W 1	Bewolkt
24/04/88	6.00	9.30	4	NO 2	Onbewolkt
15/05/88	5.15	8.30	14	O 3	Zon
29/05/88	6.00	9.00	12	ZO 3	Bewolkt/Zon
05/06/88	4.00	5.30	8	Geen	Licht bewolkt
05/06/88	12.00	15.30	18	NW 3	Licht bewolkt
19/06/88	6.00	9.30	8	NW 3	Licht bewolkt
27/06/88	19.40	22.00	20	Geen	Licht bewolkt

Vogelvaria

Allereerst mag het geslaagde broedgeval van een paartje Boomvalken hier niet ongenoemd blijven. In het voorjaar '88 werd de Boomvalk regelmatig gehoord en gezien, gevolgd door een periode zonder een waarneming. Tot op een inventarisatie-dag het paar met vliegende juv. werd waargenomen. De wintertijd gunde ons een blik op het nest waar zo succesvol was gebroed. Ook werd weer een slaappleats van Waterpiepers waargenomen. Maximaal 9 exemplaren werden geteld. Ook de indrukwekkende wolken Spreeuwen behoorden weer tot de waarnemingen in de Zeggen. In maart werden 30 Fazanten-hennen geteld. Zoals ieder jaar in de doortrektijd werden weer Paapje en Tapuit waargenomen. Alhoewel de Roodborsttapuit werd waargenomen, kwam het dit jaar niet tot een broedgeval. Ook werd weer een paartje Kleine Bonte Spechten waargenomen; een broedgeval konden we helaas niet vaststellen. Het zelfde geldt voor de Ransuil; van beide soorten is in 1987 nog een broedgeval vastgesteld.

In dit rapport wordt voor het eerst een overzicht gegeven van 5 jaar inventariseren. De broedgevallen worden grafisch gepresenteerd en er is een samengestelde lijst van broedgevallen en waarnemingen van alle soorten vogels die in de Zeggen gebroed hebben en/of waargenomen zijn. De onderstaande soorten vertonen veranderingen in het aantal broedparen die interessant zijn.

- Blauwborst met een explosie in 1988.
- Bosrietzanger achteruit sinds 1987.
- Grasmus neemt ieder jaar in aantal toe.
- Heggemus in 1988 duidelijke toename.
- Koolmees vanaf 1987 iets op retour, door stormschade zijn er minder oude bomen.
- Porseleinhoen in 1985 voor het laatst gebroed en daarna is de roep niet meer gehoord.
- Roodborst met een eenmalige sterke teruggang in 1985.
- Roodborsttapuit alleen in 1987, nabij nieuwe aanplant!
- Sprinkhaanrietzanger vanaf 1987 geen broedgeval meer.
- Staartmees met een uitschieter naar boven in 1987.
- Vink vanaf 1987 relatief sterk toegenomen.
- Waterhoen sterk achteruit vanaf 1987, mogelijk een gevolg van de winter 86/87.
- Wielewaal in 1988 geen broedgeval.
- Wintertaling toename vanaf 1987, mogelijk een gevolg van de nieuwe plas!

Het aantal broedsoorten steeg van 43 in 1984 tot 47 in 1988.

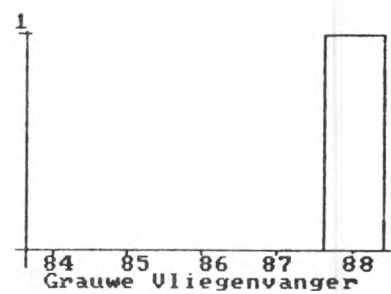
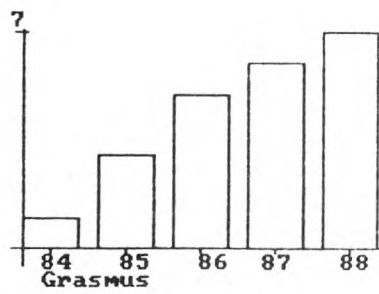
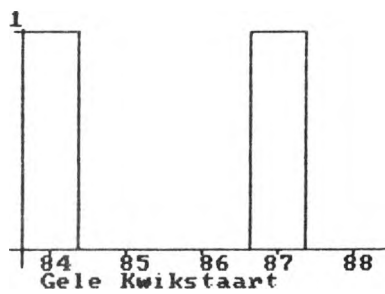
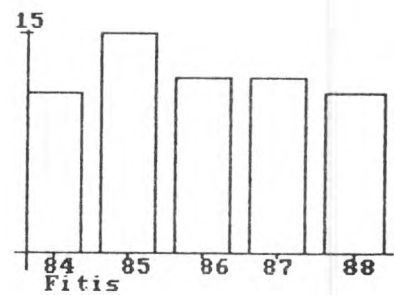
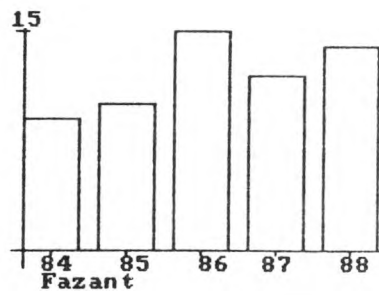
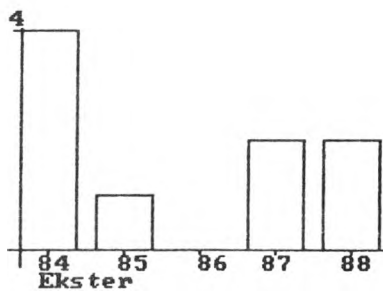
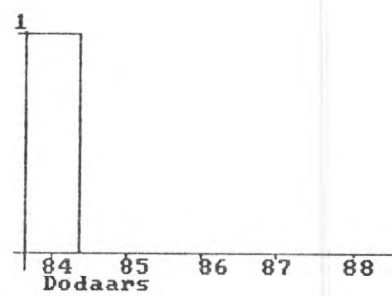
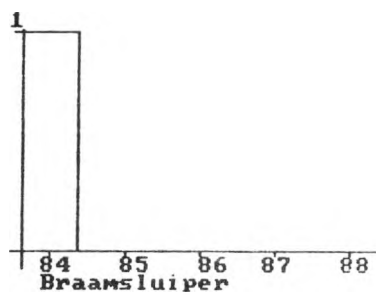
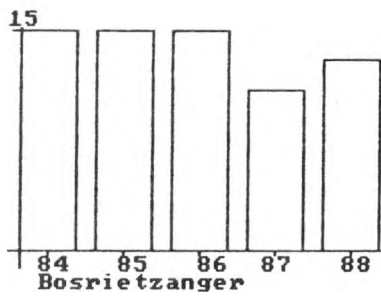
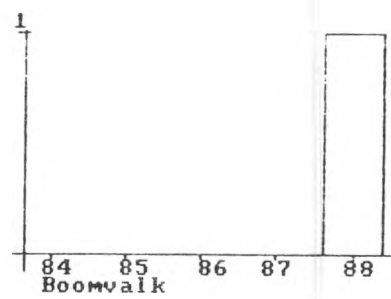
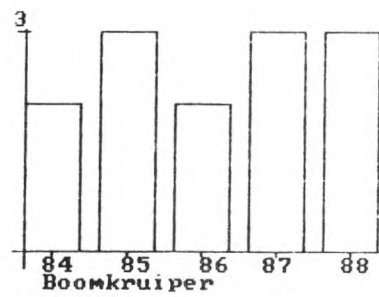
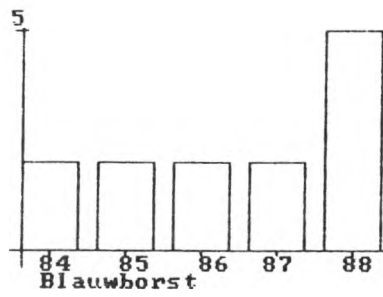
Het aantal broedparen schommelt tussen de 296 en 323.

Het aantal waargenomen soorten per jaar nam af van 92 naar 88.

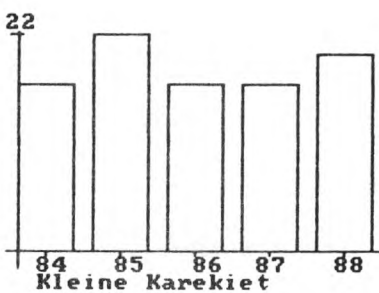
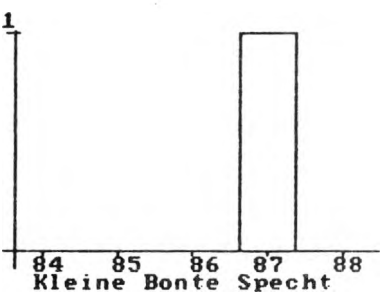
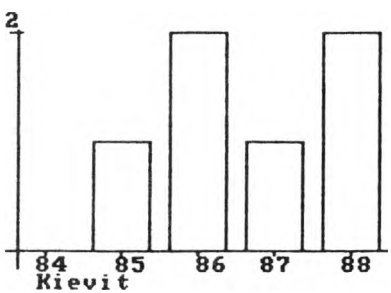
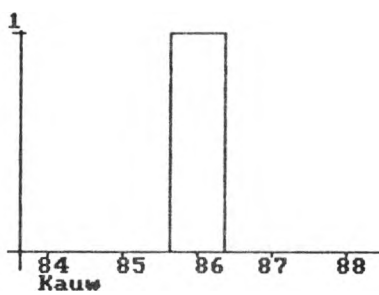
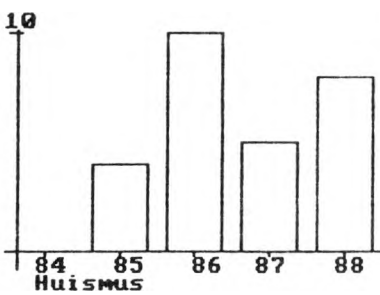
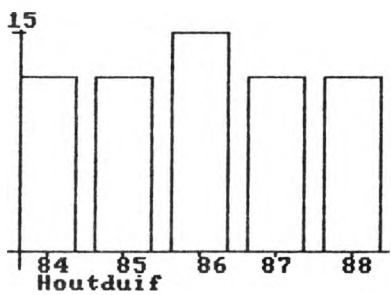
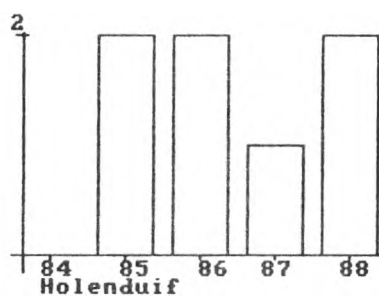
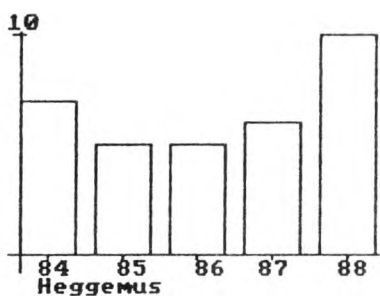
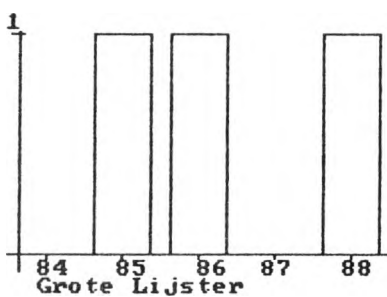
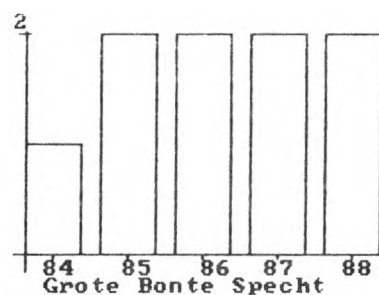
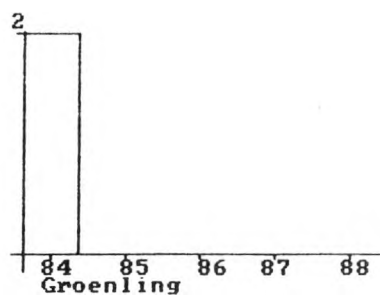
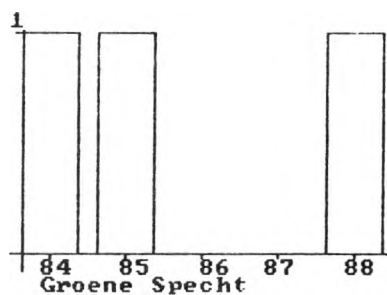
Jammer blijft natuurlijk het niet meer broeden van de Sprinkhaanrietzanger en Porseleinhoen.

In de jaren voor 1984 verdwenen al Bruine Kiekendief en Rietzanger. De Gele Kwikstaart en Roodborsttapuit broeden af en toe in de Zeggen, hopelijk gaan ze tot de vaste bewoners behoren.

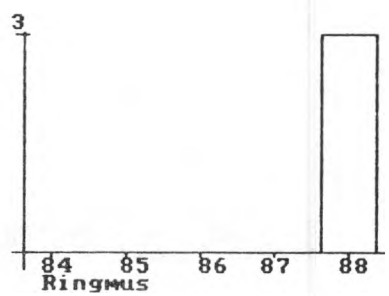
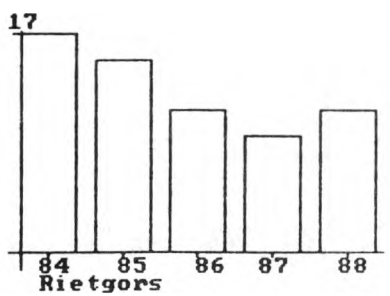
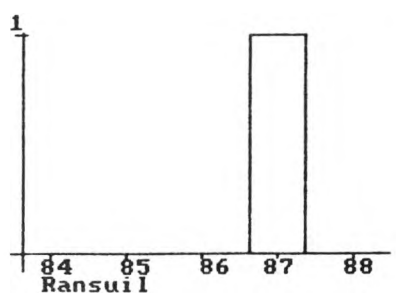
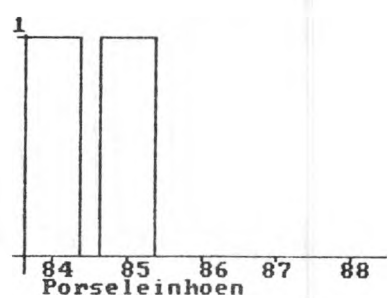
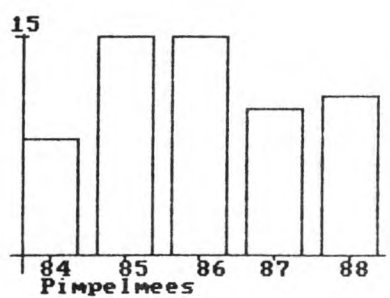
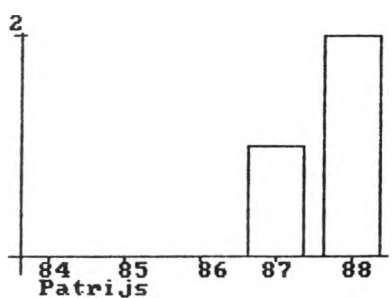
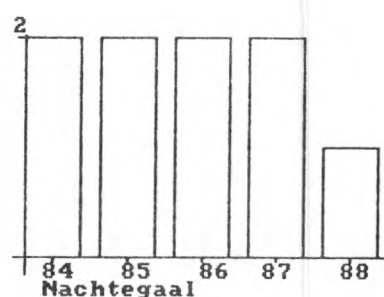
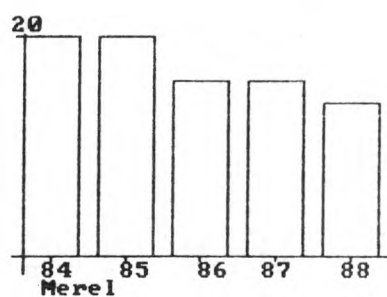
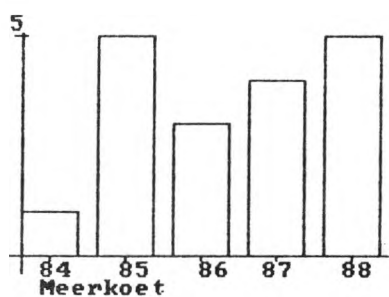
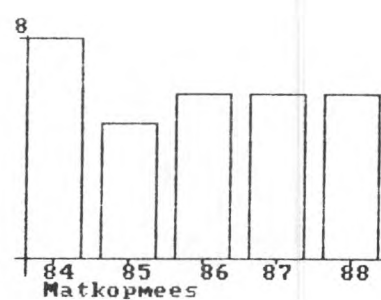
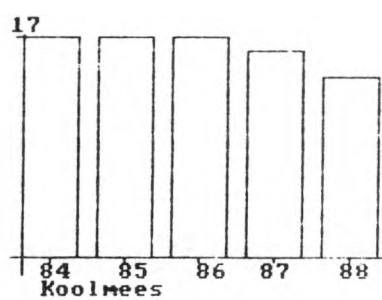
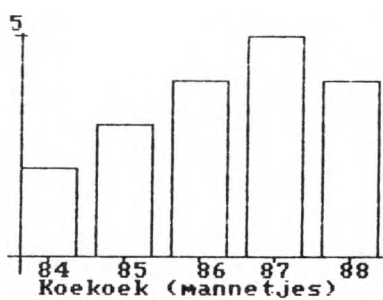
BROEDPAREN COLLEGE ZEGGEN

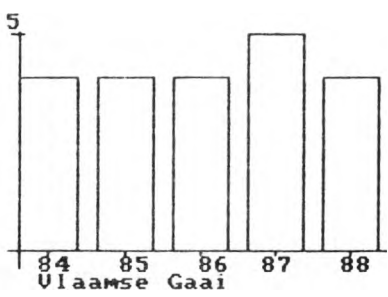
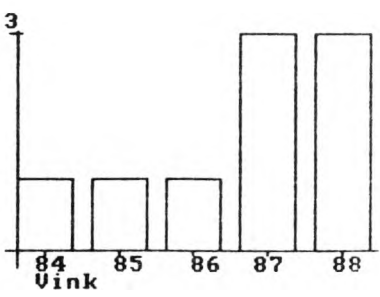
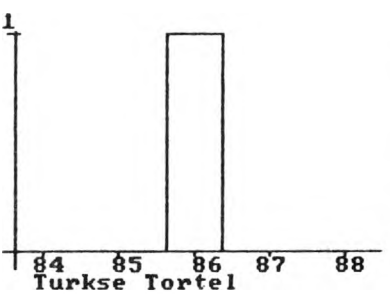
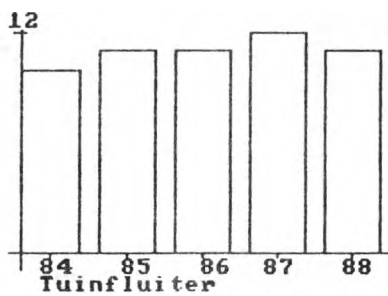
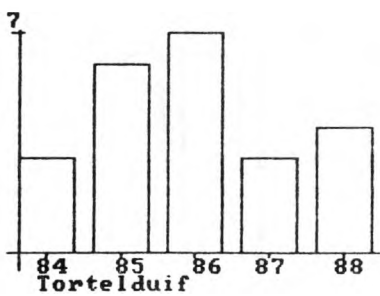
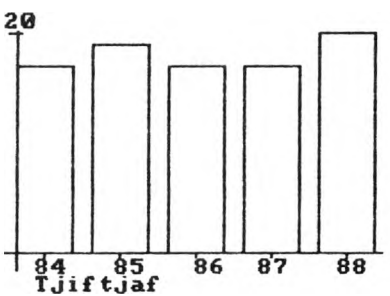
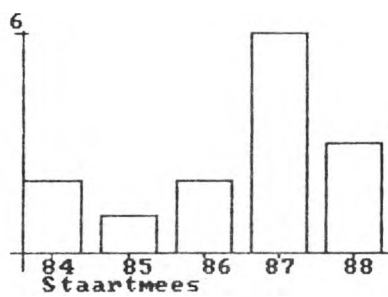
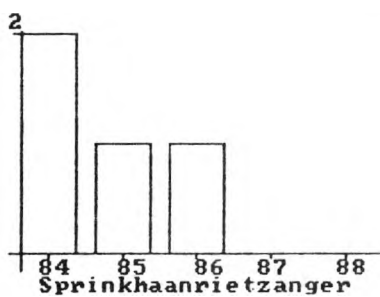
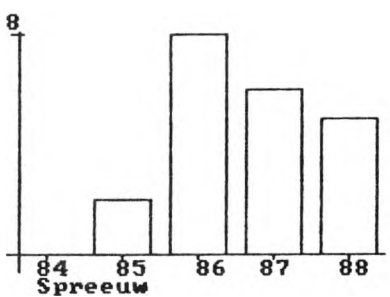
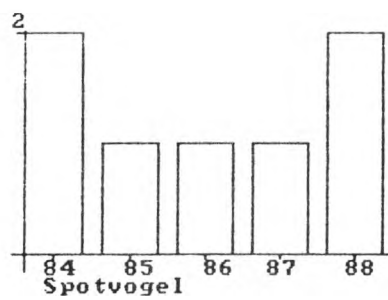
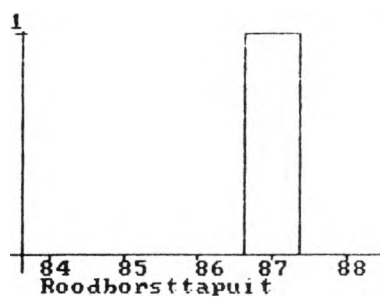
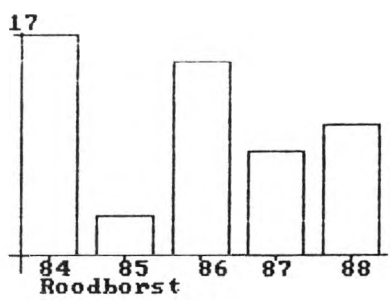
BROEDPAREN COLLEGE ZEGGEN

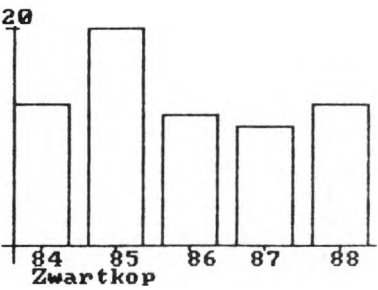
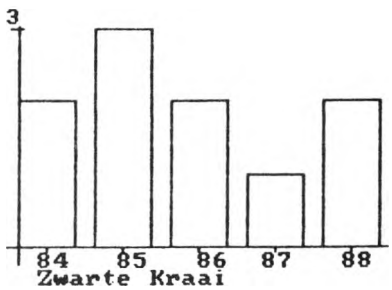
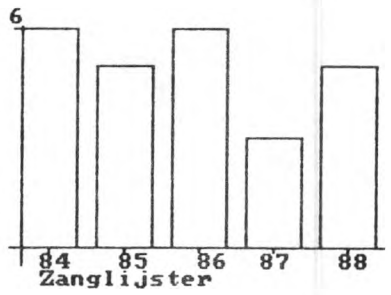
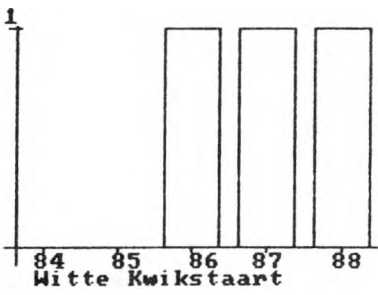
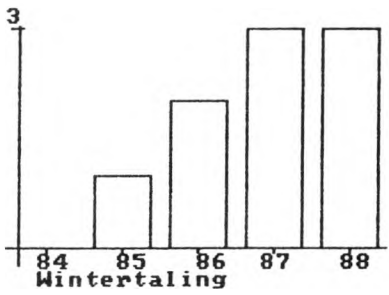
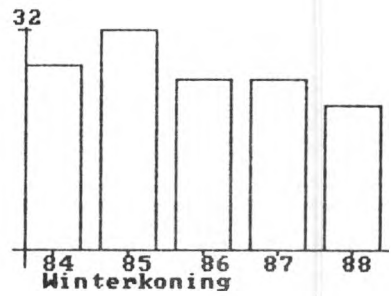
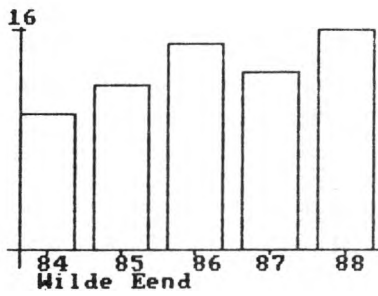
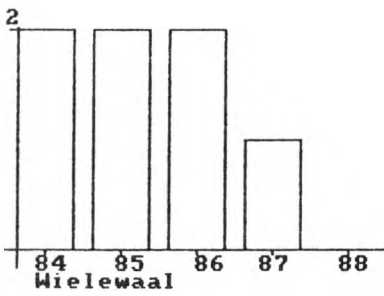
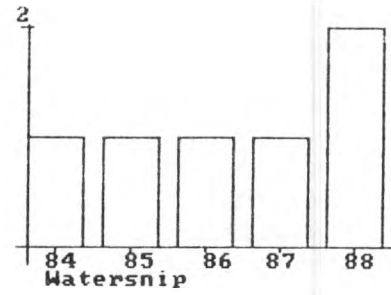
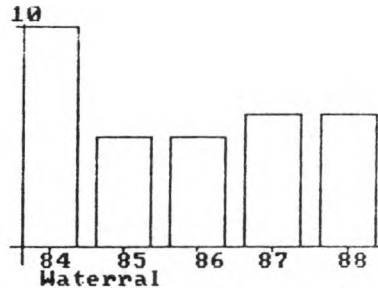
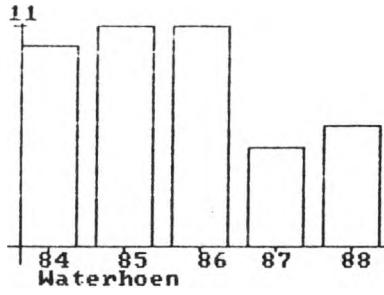
BROEDPAREN COLLEGE ZEGGEN

BROEDPAREN COLLEGE ZEGGEN

BROEDPAREN COLLEGE ZEGGEN

BROEDGEVALLEN / WAARNEMINGEN COLLSE ZEGGEN '84 - '88

Soortnaam	Code	84	85	86	87	88
Barmsijs	219				*	*
Beflijster	0	*	*	*		*
Blauwborst	156	2	2	2	2	5
Blauwe Kiekendief	49			*	*	
Blauwe Reiger	12	*	*	*	*	*
Boerenzwaluw	138	*	*	*	*	*
Bokje	87				*	
Boomkruiper	196	2	3	2	3	3
Boompieper	141				*	
Boomvalk	58	*		*		1
Bosrietzanger	172	15	15	15	11	13
Bosuil	121			*	*	*
Braamsluiper	176	1	*	*		*
Bruine Kiekendief	48	*	*	*	*	*
Buizerd	53	*	*	*	*	*
Dodaars	3	1	*	*	*	*
Draaihals	128	*				
Ekster	201	4	1	*	2	2
Fazant	63	9	10	15	12	14
Fitis	182	11	15	12	12	11
Fuut	4					*
Geelgors	225					
Gele Kwikstaart	145	1	*	*	1	*
Gierzwaluw	125	*	*	*	*	*
Goudhaantje	183					*
Grasmus	177	1	3	5	6	7
Graspieper	142	*	*	*	*	*
Grauwe Gans	22				*	
Grauwe Vliegenvanger	185		*	*		1
Groene Specht	129	1	1	*	*	1
Groenling	214	2	*	*	*	*
Grote Bonte Specht	131	1	2	2	2	2
Grote Lijster	167	*	1	1	*	1
Havik	51	*	*	*	*	
Heggemus	153	7	5	5	6	10
Holenduif	114	*	2	2	1	2
Houtduif	115	12	12	15	12	12
Houtsnip	89	*	*	*	*	*
Huismus	209	*	4	10	5	8
Huiszwaluw	139	*	*	*	*	*
IJsvogel	126	*	*		*	
Indische Gans	0		*			
Kauw	203	*	*	1	*	*
Keep	212	*	*	*	*	*
Kemphaan	86			*		
Kievit	78	*	1	2	1	2
Kleine Bonte Specht	132	*	*	*	1	*
Kleine Karekiet	173	17	22	17	17	20
Kneu	217	*	*	*	*	*
Koekoek (mannetjes)	118	2	3	4	5	4
Kokmeeuw	104	*	*	*	*	*
Koolmees	194	17	17	17	16	14
Koperwiek	166	*	*	*	*	*
Kramsvogel	164	*	*	*	*	*
Kuifeend	35	*		*		
Manderijn Eend	453	*				
Matkopmees	190	8	5	6	6	6
Meerkoet	68	1	5	3	4	5

BROEDGEVALLEN / WAARNEMINGEN COLLSE ZEGGEN '84 - '88

Soortnaam	Code	84	85	86	87	88
Merel	163	20	20	16	16	14
Nachtegaal	155	2	2	2	2	1
Notenkraker	0	*	*	*	*	*
Oeverloper	99	*	*	*	*	*
Paapje	159	*	*	*	*	*
Patrijs	61	*	*	*	1	2
Pimpelmees	193	8	15	15	10	11
Porseleinhoen	65	1	1	*	*	*
Putter	215	*	*	*	*	*
Ransuil	122	*	*	*	1	*
Rietgors	227	17	15	11	9	11
Rietzanger	171	*	*	*	*	*
Ringmus	210	*	*	*	*	3
Rode Wouw	0	*	*	*	*	*
Roek	204	*	*	*	*	*
Roodborst	154	17	3	15	8	10
Roodborsttapuit	160	*	*	*	1	*
Scholekster	70	*	*	*	*	*
Sijs	216	*	*	*	*	*
Sperwer	52	*	*	*	*	*
Spotvogel	175	2	1	1	1	2
Spreeuw	208	*	2	8	6	5
Sprinkhaanrietzanger	169	2	1	1	*	*
Staartmees	188	2	1	2	6	3
Stormmeeuw	105	*	*	*	*	*
Tafeleend	34	*	*	*	*	*
Tapuit	161	*	*	*	*	*
Tjiftjaf	181	17	19	17	17	20
Tortelduif	117	3	6	7	3	4
Tuinfluiter	178	10	11	11	12	11
Turkse Tortel	116	*	*	1	*	*
Vink	211	1	1	1	3	3
Vlaamse Gaai	200	4	4	4	5	4
Waterhoen	67	10	11	11	5	6
Waterpieper	143	*	*	*	*	*
Waterral	64	10	5	5	6	6
Watersnip	88	1	1	1	1	2
Wielewaal	197	2	2	2	1	*
Wilde Eend	29	10	12	15	13	16
Winterkoning	152	27	32	25	25	21
Wintertaling	28	*	1	2	3	3
Witgatje	97	*	*	*	*	*
Witte Kwikstaart	148	*	*	1	1	1
Wulp	93	*	*	*	*	*
Zanglijster	165	6	5	6	3	5
Zilvermeeuw	107	*	*	*	*	*
Zwarte Kraai	205	2	3	2	1	2
Zwarte Roodstaart	157	*	*	*	*	*
Zwartkop	179	13	20	12	11	13

* Betekent waargenomen, maar geen broedgeval, Code = SOVON code

Aantal Broedsoorten per jaar:	43	45	45	47	47
Aantal Broedparen per jaar :	302	323	330	296	323
Aantal Soorten per jaar :	92	90	92	90	88

Van 1984 - 1988 waargenomen soorten: 107

Beheer

Het meest ingrijpende en terugkerende beheer is het maaien van het riet dat naar de mening van vele vogelaars veel te lange tijd in beslag neemt waardoor de rust in het begin van het broedseizoen wordt verstoord.

Juist in een periode dat de eenden-soorten hun broedplaats zoeken, wordt het maaien en afvoeren van het riet nog voortgezet. Naar onze mening is dat niet het beheer dat bedoeld wordt in het beheersplan voor dit unieke gebied.

Het planten van de populieren langs de Zeggerweg is een goede zaak en wij hopen dat deze aanplant beter zal gedijen dan de eiken aan de andere kant van het weggetje. Uit het oogpunt van beheer is het eenvoudiger en waarschijnlijk financieel ook aantrekkelijker om zoveel mogelijk grasland te hebben in dit gebied. De graslanden zijn vooral in mei uitzonderlijk mooi met de bloeiende grassen en zuring soorten. Maar het zou voor de noodzakelijke afwisseling in het landschap goed zijn om in het westelijke deel akkers te situeren. Er zijn wel enkele akkers met voornamelijk granen ingezaaid maar deze liggen t.o.v. de bosjes en rietvelden ver weg. Voorheen lagen deze akkers beter verdeeld over het gebied en er waren er ook meer. Voor de fauna zou een uitbreiding van het akkerarsenaal een verbetering van het leefgebied betekenen wat tot gevolg kan hebben dat een paar soorten vogels weer terug zouden kunnen keren in dit gebied zoals Gele Kwikstaart en Veldleeuwerik.

Het regelmatig en op het juiste moment maaien van het orchideeen-veldje heeft geleid tot een veldje wat vooral in de bloeitijd veel bezoekers trekt. Enerzijds kan dit leiden tot overbelasting van dit veldje maar anderzijds is het reclame voor de wijze van beheer. De Watersnippen die broeden in dit veldje, worden regelmatig verstoord door deze bewoners. In het Geldropse deel zou door vrijwilligers in de winter, bij vorst, een elzensingel worden afgezet. Dit is echter niet gebeurd omdat er geen vorst van betekenis geweest is.

De veestal op het Geldropse deel past uit het oogpunt van het beheersplan in het geheel niet in het gebied. De ruimte rondom de stal wordt gebruikt als opslag voor hooi maar vooral van mest en niet alleen uit deze stal. Het moet toch mogelijk zijn om met de eigenaar tot een oplossing voor dit probleem te komen.

De grootste beheerder is de gemeente Eindhoven en die zorgt naar onze mening goed voor haar eigendom. Ook Brabants Landschap is beheerder en deze stichting beheert op haar wijze haar gebied ook naar behoren. De Gemeente Geldrop doet heel weinig met haar eigendommen en dat vinden wij een slecht beheer. Geldrop, neem een voorbeeld aan Eindhoven en de Stichting het Brabants Landschap.

Henk Coenen
Jack Klomp
Ben de Ruijter

Kontaktadres:
Heibeekstraat 40
5662 Geldrop
tel. 040-857391

DE BLAUWE REIGER IN NOORD-BRABANT : AANTALSONTWIKKELING EN BIOTOOPKEUZE.

Inleiding.

Een van de grootste Brabantse broedvogels is de Blauwe reiger. Roerloos wakend langs een slootkant of sloom voorbij wiekend; het onmiskenbare silhouet is aan elke vogelaar bekend. De broedkolonie verraadde zich al vroeg in het voorjaar. Grote nesten tussen de nog kale takken met luidruchtig schreeuwende reigers waarvan in april het geluid zich vermengde met de schorre kreten van jonge vogels.

Ondanks het feit dat ze overal in Noord-Brabant worden aangetroffen, zijn er maar een paar broedkolonies in de provincie en ondanks de herkenbaarheid van een kolonie ontsnappen er elk jaar nieuwe vestigingen aan de aandacht. De laatste publikatie over het voorkomen van de Blauwe reiger is te vinden in de Avifauna van Noord-Brabant (Erve, F. et al., 1967). In de provincie waren in 1965 zes kolonies bekend met naar schatting 300 tot 400 broedparen (fig.1). Wie denkt dat na die datum het wel en wee van deze kolonies is gevolgd, komt bedrogen uit. Pas in 1973, drie jaar na de start van de landelijke Blauwe reigertellingen, werden de Brabantse kolonies weer allemaal geteld (Blok, A. et al., 1977). Door het wegvallen van de landelijke coördinatie loopt vanaf 1980 het animo om te tellen terug en sinds 1983 worden sommige belangrijke kolonies niet meer geteld. Van de kolonie bij Maurick was niet eens bekend of, en door wie, ze werd geteld. Op verzoek van SOVON ben ik in 1987 begonnen met het verzamelen van koloniegegevens. Alle kolonies kunnen sindsdien op een teller rekenen, mede waardoor er weer meldingen komen van incidentele vestigingen.

In dit artikel zijn alle broedgevallen vanaf 1969, voor zover ze achterhaald konden worden, bijeen gebracht. Op grond van dit materiaal wordt een verklaring gegeven voor de huidige verspreiding van de kolonies. Om inzicht te krijgen in de aard en de functie van goede fourageergebieden is hier in 1988 een beperkt onderzoek naar uitgevoerd.

Gegevensbronnen en volledigheid.

Naast de informatie die in de Avifauna van Noord-Brabant (Erve, F., et al., 1967) is te vinden, hebben diverse vogelaars gegevens afgestaan (zie dankwoord). A. Blok verstreekte gegevens van de in 1971 gestarte landelijke tellingen. Vanaf 1973 worden alle kolonies in Noord-Brabant geteld. Eind jaren zeventig vervalde de actieve coördinatie waardoor enkele grote kolonies, zoals de Dulver bij Sprang-Capelle en de Golfbanen bij Valkenswaard, niet meer worden geteld. Gelukkig telt R. Bossong al meer dan tien jaar de belangrijke kolonie van kasteel Maurick bij Vught terwijl A. Nuyten de kolonies bij Breda en Willemstad controleert. VWG-Bergen op Zoom en VWG-de Biesbosch tellen respectievelijk de kolonies bij Vrederust en de Biesbosch. D. Fey van Staatsbosbeheer verschaftte de gegevens van de ontoegankelijke Sassenplaat en J. Gerritsen verzamelde tot 1986 het materiaal van Stevensbeek. F. Post en G. van Gool tellen vanaf 1987 zes kolonies en speuren naar incidentele vestigingen. IVN-Valkenswaard heeft sinds 1987 vergunning om de kolonie op de Golfbanen te tellen.

10

figuur 1 : Blauwe reigerkolonies in 1965.

- 1 = Eikelenburg
- 2 = Willemstad
- 3 = Biesbosch
- 4 = Sassenplaat
- 5 = Vrederust
- 6 = Liesbos
- 7 = Mastbos
- 8 = Maurick
- 9 = Dulver
- 10 = Stevensbeek
- 11 = Golfbaan

schaal 1:1.300.000

(bron : Erve F. et all, 1967).

figuur 2 : Blauwe reigerkolonies in 1989.

- 1 - 25 nesten
- 26 - 100 nesten
- ★ 101 - 200 nesten
- ★ > 200 nesten

schaal 1:1.300.000

figuur 3 : incidentele Blauwe reigervestigingen 1969-1988.

- zekere vestiging
- vermoedelijke vestiging

schaal 1:1.300.000

In de Atlas van de Nederlandse Broedvogels (Texeira, R., 1979) staan in Noord-Brabant stippen waarvan niet achterhaald kon worden of ze correct zijn. Bij sommige zekere broedgevallen, zoals ten zuiden van Tilburg, kan er sprake zijn van een onjuiste interpretatie. De 30 vermeldingen "mogelijk broedend" konden vrijwel zeker niet herleid worden tot, daadwerkelijk, plaatsgevonden broedgevallen.

Van de gegevens die afkomstig zijn van het landelijk onderzoek van A. Blok uit de jaren zeventig kon niet meer achterhaald worden hoe ze waren verzameld. Volgens A. Blok is het materiaal betrouwbaar; alleen de beginjaren kunnen minder nauwkeurig zijn.

Uit vrijwel alle streken van Noord-Brabant is informatie voorhanden over eventuele broedgevallen. Het is niet uitgesloten dat er in West- of Oost Brabant nog een of meer kolonies met tientallen nesten zijn te vinden. In afgelegen en minder toegankelijke gebieden kan een kolonie jarenlang floreren zonder bekend te worden.

Vooraf een kolonie in de Grove den kan over het hoofd worden gezien.

Na ontdekking, zoals het geval was bij Bergen op Zoom, blijken omwonenden of terreinbeheerders wel van de aanwezigheid op de hoogte te zijn geweest.

De trend in de aantalsontwikkeling wordt door een gemiste kolonie niet beïnvloed. Door ontdekking van nieuwe, grote, kolonies zouden de jaartotalen eventueel met 5-10% kunnen toenemen.

Telmethode

Blaauwe reigers zijn vogels die elk jaar de kolonie van vorig jaar opzoeken. Door deze plaatstrouw zijn aantalsontwikkelingen goed te volgen. Per kolonie wordt het aantal bewoonde nesten geteld. Vooral na een strenge winter is zorgvuldigheid vereist omdat vele nesten van het voorafgaande jaar onbezet blijven. Medio januari start de nestbouw en eind maart is de kolonie vrijwel compleet (Blok, A. et al., 1980). Er komen echter nog steeds nieuwe paren bij, die uit jonge vogels bestaan die voor het eerst aan het broedproces deelnemen. Daardoor wordt het maximum pas begin mei bereikt.

Het tellen van de bewoonde nesten geschiedt door onder de nestbomen te lopen. Bij een grote en onoverzichtelijke kolonie zoals bij kasteel Maurick worden de nestbomen door R. Bossong met papiertjes gemerkt. Ook door het plaatsen van takken tegen de nestboom worden telfouten vermeden. Voor zover viel na te gaan, stammen de tellingen uit april en begin mei. Sinds 1987 worden sommige kolonies door meerdere mensen geteld. Omdat de tellingen tussen half april en begin mei plaatsvinden bleken de verschillen op zijn hoogst een paar procent te bedragen. Afhankelijk van de teldatum werd in onderling overleg besloten welk aantal als vastgesteld aantal werd opgegeven.

Aantalsontwikkeling 1969-1989.

Er is een onderscheid gemaakt tussen kolonies die jonger en kolonies die ouder dan vijf jaar zijn. De laatste worden als "vaste kolonies" betiteld. Het is gebleken dat er geregeld nieuwe vestigingen ontstaan zijn die slechts enkele nesten tellen. De meeste van deze vestigingen zijn in een paar jaar weer verdwenen. Een enkeling kan tot een vaste kolonie uitgroeien.

In tabel 1 staan alle kolonies vermeld uit het tijdvak 1969-1989 waarvan bekend is dat ze minstens vijf jaar als broedplaats in gebruik zijn.

Tabel 1 : aantalsontwikkeling van vaste Blauwe reigerkolonies in Noordbrabant in 1969-1989.

jaar	Maurick	Dulver	Bies- bosch	Golf- baan	Liesbos	Stevens- beek	Mastbos	Vrede- rust	Sassen- plaat	Willem- stad	Totaal
	park- bos	eende- kooi	wilg/ bos	den/ bos	eiken/ bos	den/ bos	den/ bos	den/ bos	wilg/ bos	wilg/ bos	
1969	150	x	70	x	6	-	-	-	-	-	x
1970	x	x	20	x	6	-	-	-	-	-	x
1971	x	x	10	x	8	-	-	-	-	-	x
1972	x	60	8	25	10	-	-	-	-	-	x
1973	211	75	4	30	5	-	-	-	-	-	325
1974	209	75	7	35	10	-	-	-	-	-	336
1975	246	75	11	35	17	-	-	-	-	-	384
1976	195	149	8	40	16	-	-	-	-	-	408
1977	204	119	12	80	18	-	-	-	-	-	433
1978	238	153	14	95	18	x	-	-	-	-	521
1979	193	97	13	54	18	6	-	-	-	-	381
1980	222	105	14	68	16	8	3	-	-	-	433
1981	307	112	17	81	27	13	13	x	-	-	572
1982	265	132	21	76	28	16	18	x	-	-	560
1983	289	x	21	x	28	19	22	7	-	-	(620)
1984	242	x	18	x	25	18	20	5	1	x	(530)
1985	164	x	12	x	31	11	25	9	3	7	(420)
1986	160	x	7	x	24	10	28	18	8	5	(430)
1987	170	85	7	86	21	12	33	12	12	7	445
1988	270	156	9	124	26	22	55	26	15	9	710
1989	322	282	17	107	26	44	52	63	24	13	950

() = schatting, zie tekst.

x = aantal onbekend

- = geen kolonie aanwezig

tabel 2 : incidentele en vermoedelijke Blauwe reigervestigingen 1969-1989.

periode	gemeente	gebied	aantal	nestbiotoop
<u>Incidentele vestigingen.</u>				
1973-1974	Vlijmen	Eendekooi	1-3	eendekooi
1974	Aalburg	Pompveld	enkele	eendekooi
1975	Dussen	Korn	enkele	populierenbos
1975-1977	Prinsenbeek	Haagse Beemden	2-6	moerasbos
1976	Middelbeers	De Baest	1	loofbos
1980	Zundert	Matjens	1	moerasbos
1983-1985	Asten	Eeuwsels	1-5	naaldbos
1987	St-Michielsgestel	Tielse Hoeve	1	populierenbos
1987-1989	Erp	Keldonk	1	moerasbos
1988	St-Oedenrode	Jekschoot	1	naaldbos
1988	St-Oedenrode	Vressels bos	1	tuin
1988-1989	Budel	de Hoort	1-2	moerasbos
1988-1989	Maarheze	het Goor	3-5	moerasbos
1989	Breda	Wilhelminapark	2	parkbos
1989	Sleeuwijk	Haven	8	moerasbos
1989	Bakel	Klotterpeel	2	moerasbos
1989	Oisterwijk	Kampina	1	moerasbos
<hr/>				
<u>Vermoedelijke incidentele vestigingen.</u>				
1975-1979 ?	Steenbergen	Oudland	?	loofbos
1975-1979 ?	Klundert	Biezenveld	?	moerasbos
1979 ?	Boxmeer	Kasteel	?	parkbos
1980 ?	Beers	?	?	landgoed
1988	Steenbergen	Steenfabriek	1 ?	moerasbos

De Biesboschkolonie bestaat uit twee vestigingen: polder De Dood en de Middelste Janneszand. Ze worden in de tabel als een kolonie beschouwd. Van de periode 1969-1972 is van de provincie alleen een aantal gegeven bekend van Maurick. In het tijdvak 1983-1986 zijn enkele kolonies niet geteld. In 1980-1982 en 1987-1989 maakten Maurick, Stevensbeek en de Westbrabantse kolonies vrijwel elk jaar 59% uit van de totale populatie. Op grond hiervan is voor de periode 1983-1986 een schatting voor de hele provincie gegeven (tabel 1).

In figuur 2 is de verspreiding van de vaste Blauwe reigerkolonies in 1989 weergegeven. In vergelijking met figuur 1 is te zien dat het aantal vaste kolonies is verdubbeld van vijf naar tien. In West Brabant is een kleine kolonie verdwenen maar vier van de vijf kolonies zijn nieuw.

Naast de vaste kolonies worden er af en toe kolonies ontdekt met slechts enkele nesten die een paar jaar weten stand te houden (tabel 2). De lijst is beslist onvolledig. Incidentele vestigingen kunnen overal in Noord-Brabant ontstaan (fig.3). Bij het vergelijken van figuur 2 met figuur 3 is te zien dat deze vestigingen over het algemeen binnen het verspreidingsgebied van de vaste kolonies vallen. In de Biesbosch doen zich vermoedelijk elk jaar incidentele broedgevallen voor. Voor zover bekend zijn deze bij het aantal van de vaste kolonie gevoegd.

Dat er in sommige jaren meer incidentele vestigingen lijken te zijn dan in andere jaren is voornamelijk een gevolg van een verschil in inventarisatie-activiteit. Het is van belang een vestiging te blijven volgen omdat ze na vijf jaar tot de groep van vaste kolonies wordt gerekend. De bijdrage aan het totaal aantal nesten in Noord-Brabant is marginaal. In 1989 zaten er, voor zover bekend, 22 nesten in 7 incidentele vestigingen (tabel 2). Op het totaal van 972 nesten is dat slechts 2%. In de voorafgaande jaren was dat percentage nog lager.

In figuur 4 is weergegeven hoe de aantalsontwikkeling van de Blauwe reiger, op basis van vaste kolonies, in de periode 1969-1989 is verlopen.

Rond 1969 broedden er in de vaste kolonies naar schatting 300 paar.

Het aantal nesten groeide gestaag tot ruim 500 in 1978. De strenge winter die volgde veroorzaakte een achteruitgang van 25%.

In drie jaar had de stand zich hersteld en in 1983 werd het aantal van 600 nesten overschreden. Drie opeenvolgende strenge winters eisten vanaf 1984 hun tol. Na de eerste strenge winter nam de stand met 20% af. Ondanks een tweede en een derde barre winter in successie bleef de stand stabiel. Vanaf 1987 zette het herstel snel in. In drie jaar tijd nam de populatie toe tot het nog niet eerder vertoonde aantal van 950 nesten in 1989. Daarnaast broedden er 22 paar in incidentele vestigingen zodat in 1989 het totaal op 972 nesten uitkomt.

Er zitten opmerkelijke verschillen in tussen West- en Midden Brabant (fig.4). Het aantal bewoonde nesten in de kolonie bij Maurick in Midden Brabant nam ten gevolge van de strenge winters van 1984 tot 1987 met 30% af terwijl ze in de kleine kolonies van West Brabant in dezelfde periode met 60% toenamen.

Fourageergebieden.

In 1988 is bij vier kolonies een beperkt onderzoek uitgevoerd met als doel inzicht te krijgen in de aard van de belangrijkste fourageergebieden. Daarbij is gekeken in welke richting de voedselvluchten van en naar de kolonie plaatsvonden. Daarbij ga ik er vanuit dat ze rechtstreeks van en naar de voedselplekken vliegen. Met behulp van topografische kaarten is in het veld uitgezocht welke terreinen in het verlengde van de fourageerrichting liggen. In april en mei 1988 is s'middags bij vier kolonies gepost om de vertrek- en

aanvliegrichting van de reigers te noteren. Stevensbeek is driemaal en het Liesbos en de Dulver zijn viermaal bezocht. Omdat Maurick niet in zijn geheel overzien kan worden, is deze kolonie achtmaal bezocht en er waren drie uitkijkposten waartussen geregeld werd gewisseld. Gedurende vier uur werden alle reigers die van en naar de kolonie vlogen, ingetekend. Daarna werd in de omgeving rondgereden om te kijken waar de fourageervluchten eindigden of begonnen.

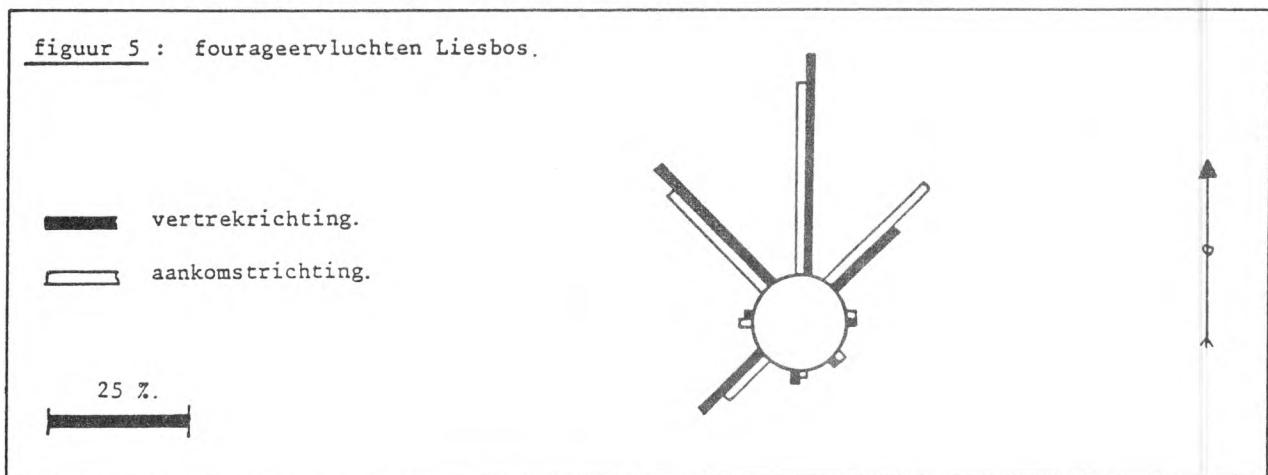
Alle vluchten van en naar de kolonie werden bij acht verschillende windrichtingen, zoals noord, noordwest, west etc., ondergebracht.

De aantallen in- en uitvliegende reigers van alle bezoekdata zijn per windrichting gesommeerd. Er is een correctie toegepast voor het aantal uren dat op een kijkpunt is doorgebracht waarbij bovendien rekening is gehouden met de vertrekrichtingen die vanaf een kijkpunt onderscheiden konden worden.

Zodoende wordt, per kolonie, berekend wat het percentage Blauwe reigers is dat voor een van de acht mogelijke windrichtingen kiest.

Voor Maurick geldt bijvoorbeeld dat, de van de kolonie vertrekkende Blauwe reigers, gemiddeld 60% in noordoostelijke richting vliegt terwijl 55% van alle aankomende Blauwe reigers uit het noordoosten komt.

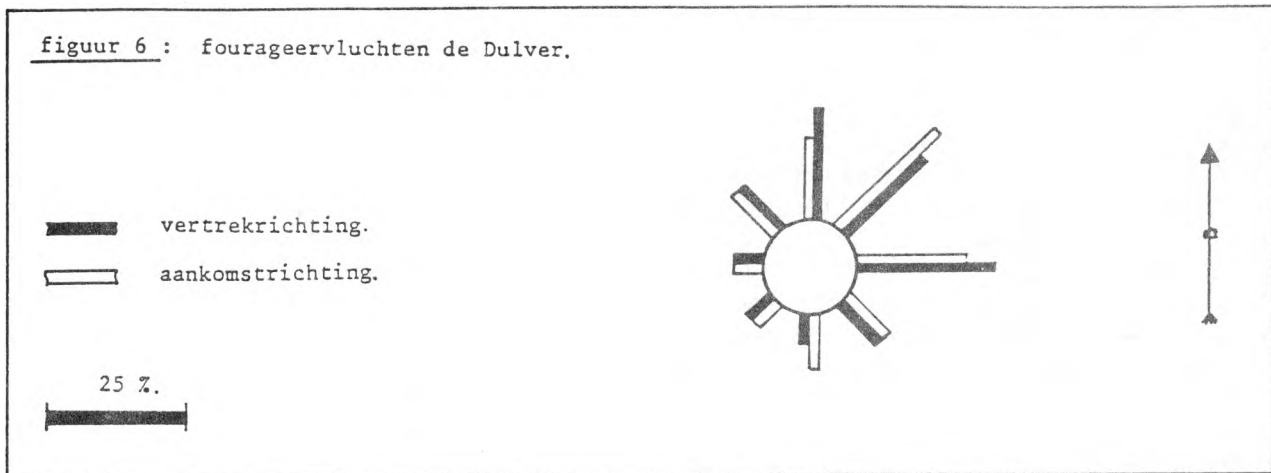
Op deze manier ontstaat een beeld van het relatieve belang per vertrek- en aanvliegrichting. Uiteraard zegt dit niets over de afstand die de reigers afleggen. De vertrekrichting geeft informatie waar reigers zullen gaan fourageren terwijl de aanvliegrichting informatie geeft over waar ze hebben gefourageerd. Bij Maurick en bij de Dulver werden, na afloop van de telling, vertrekkende reigers met de auto of via de telescoop gevolgd totdat ze ergens neerstreken of uit het zicht verdwenen. Het doel hiervan was om vast te stellen of fourageerplekken vlakbij, 1 à 2 km, of veraf, 5-20 km, van de kolonie lagen. Met behulp van topografische kaarten is in het veld uitgezocht welke fourageergebieden in het verlengde van de belangrijkste vertrekrichtingen liggen.

De Blauwe reigers van het Liesbos vertrekken voornamelijk in noordwest- tot noordoostelijke richting (fig.5).

Ze fourageren vermoedelijk nauwelijks in de beekdalen maar zijn voor de voedselvoorziening voornamelijk aangewezen op de polders bij de Mark, zoals Weimeren en de Haagse beemden. De afstand tot deze terreinen bedraagt 3-10 km. Dit poldergebied beslaat een oppervlakte van duizenden hectares. Waarschijnlijk gaan ook reigers van het Mastbos hier fourageren omdat sommige reigers over het Liesbos heen doorvlogen in de richting van het Mastbos.

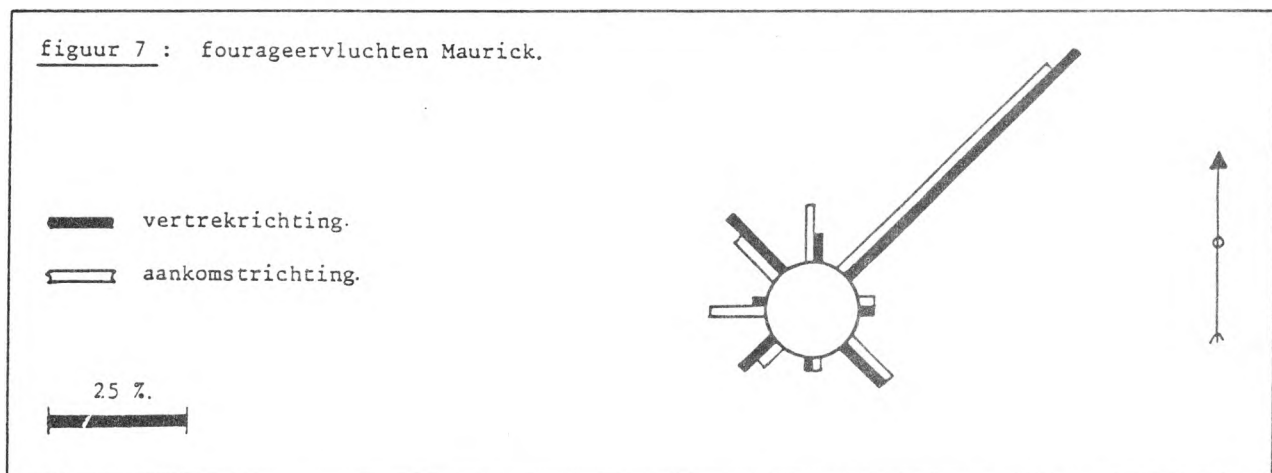
Ongeveer 15% van de reigers vertrekt in zuidwestelijke richting. Het is niet duidelijk waar deze fourageren.

De reigers van de Dulver hebben een lichte voorkeur voor de richtingen noord tot oost (fig.6).

Ze fourageren voor een groot deel binnen een straal van 3 km van de kolonie terwijl een klein deel doorvliegt naar de 5 km verderop gelegen polders ten noorden van Waalwijk.

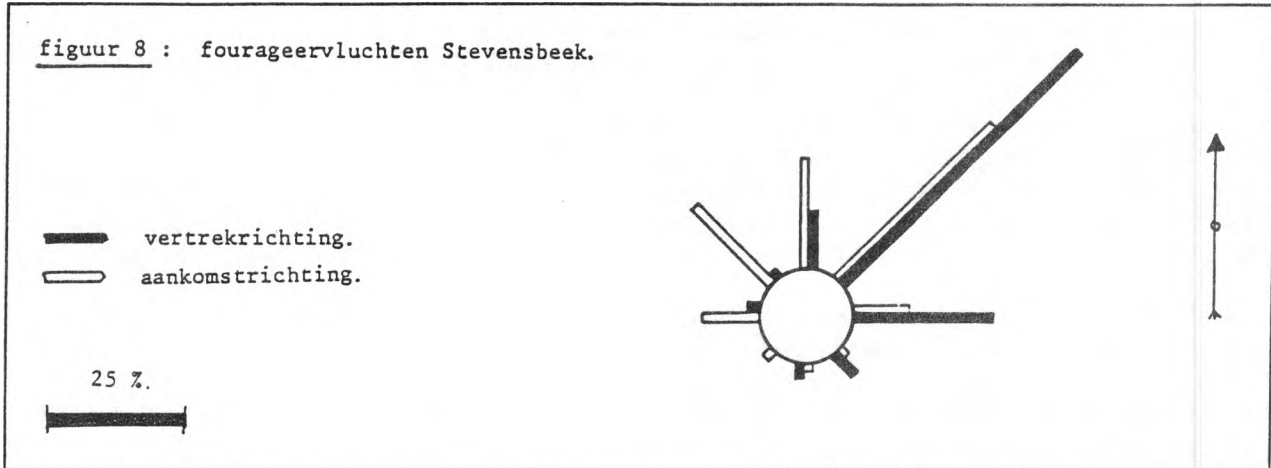
De Dulver ligt in het hart van het slagenlandschap. In dit gebied zijn de percelen landbouwgrond honderden meters lang en slechts 20-40 meter breed en zijn door sloten van elkaar gescheiden. De polders bij Waalwijk zijn grootschaliger maar ook hier zijn vele sloten te vinden. Daarnaast zijn er regelmatig vluchten van meer dan 10 kilometer waargenomen naar het noordelijk gelegen Land van Altena.

De kolonie bij Maurick ligt op de grens van twee beekdalen en het rivierengebied. Ondanks het perspectief van tegengestelde vliegkeuzes vertrekt 60% regelrecht naar de 10 tot 20 km verderop liggende polders tussen Den Bosch en Oss (fig.7). Een klein deel vliegt 3-10 km naar de Vughtse Gement.

De kolonie ligt aan de voet van de Ley en de Dommel. Het is niet duidelijk geworden tot op welke afstanden in de beekdalen wordt gefourageerd. Verrassend is wel dat de beekdalen zo weinig in trek lijken te zijn. Met name het

Dommeldal kent een grote landschappelijke verscheidenheid in moerasjes en natte weilanden. Blijkbaar is dit gebied toch minder aantrekkelijk. Maurick was de enige kolonie waarbij de reigers vaak gezamenlijk, in groepjes van drie tot vijf stuks, vertrokken. Door een andere reiger te volgen vergroot een reiger, die niet goed op de hoogte is van de goede voedselplekken, zijn kans op een succesvol broedsel (Krebs, J., 1974).

De kolonie bij Stevensbeek viel wat betreft de vertrek- en aankomstrichting uit de toon (fig.8). De vertrekrichting verschilde duidelijk van de aankomstrichting. De meerderheid van de Blauwe reigers vertrekt richting rivierengebied, een afstand van 5-10 km. Maar blijkbaar vliegt een deel daarna door naar het noordwestelijk gelegen gebied bij Haps. Tot hoever ze doorvliegen is niet bekend. Op basis van voedselvluchten kon worden vastgesteld dat ze hier inderdaad fourageerden. Waarom een deel van de reigers een omweg lijkt te maken is niet duidelijk geworden.

Tussen de fourageergebieden van de vier onderzochte kolonies valt een overeenkomst te signaleren. In alle gevallen bestaat het belangrijkste voedselgebied uit agrarisch gebied met vochtige graslanden, veel sloten met een hoog waterpeil en een U-vormig profiel. Bovendien is het grondgebruik er niet zo intensief.

Kolonies en landschap.

Alle kolonies liggen in het rivierengebied of in de buurt van beekdalen (fig.2). In de beekdalen zijn drie kolonies te vinden hoewel Noord-Brabant op vele plaatsen door beken wordt doorsneden. De twee kolonies bij Breda grenzen echter aan een poldergebied en de enige "inlandse" kolonie bij Valkenswaard is omgeven door vennen en het grootste complex van visvijvers van Zuid-Nederland.

In Nederland zijn de meeste kolonies te vinden in het noorden en het westen van het land. Polders en veenweidegebieden vormen hier het belangrijkste biotoop. De situatie op de Brabantse zandgronden komt meer overeen met de verspreiding in België. Hier liggen de kolonies in het binnenland vrijwel zonder uitzondering bij goed ontwikkelde beekdalen of kleine riviertjes (Vessem, J. et.al, 1984).

In Noord-Brabant is slechts een enkel beekdal te vinden dat met een beetje goede wil en fantasie over een lengte van tientallen kilometers lijkt op de gloedvolle betogen over "ongerepte beken" in VVV-folders waarmee toeristen naar Noord-Brabant worden gelokt.

De kolonies van Maurick en de Golfbanen (fig.2) en een aantal incidentele vestigingen (fig.3) vallen gedeeltelijk onder de invloedssfeer van de Dommel.

De beschikbaarheid van rijke voedselbronnen in de directe omgeving is van invloed op de ligging en de grootte van een kolonie (Braaksma, S. et al., 1950). In de vier kolonies die in 1988 zijn onderzocht, bleek dat de Blauwe reiger voor de voedselvoorziening sterk afhankelijk is van het agrarisch gebied. Dat geldt met name voor gebieden die bestaan uit vochtige graslanden met veel sloten en een hoog waterpeil, en die een minder intensief grondgebruik kennen. Dit terreintype is schaars in Noord-Brabant en grotendeels beperkt tot het rivierengebied en een aantal grote beekdalen zoals de Dommel en polders bij de Mark. Het verklaart waarom het aantal kolonies op de zandgronden zo gering is.

De moerasgebieden in Midden- en Oost Brabant herbergen geen Blauwe reigerkolonies. In de voedselarme veengebieden, zoals de Deurnse- en de Grootte Peel, verblijven het hele jaar minstens tien tot twintig Blauwe reigers maar er worden geen kolonies gesticht (med. Staatsbosbeheer). Hetzelfde geldt voor de natte heideterreinen waar vennen en moerasjes voorkomen zoals de Kampina, het Goor en Flaes en de Landschotse heide. Er is geen Blauwe reigerkolonie te bespeuren. Deze van nature voedselarme terreinen zijn blijkbaar niet in staat gedurende het broedseizoen een kolonie hongerige Blauwe reigers te onderhouden. Er is af en toe wel sprake van een incidentele vestiging (tabel 2). In Zuidoost Brabant lijkt het erop dat de Blauwe reiger een nieuwe stek heeft verworven. Bij Maarheze en Budel bevinden zich twee recente vestigingen, met een paar nesten, in moerassen die in de loop der jaren steeds voedselrijker zijn geworden.

Vermoedelijk groeien deze uit tot vaste kolonies.

In West Brabant zijn vaste kolonies bij Bergen op Zoom, Willemstad en Moerdijk ontstaan in de nabijheid van nieuwe natuurgebieden. De ontwikkeling van het Markiezaat, de Moerdijk en het Krammer-Volkerak tot voedselrijke moerassen is te vergelijken met het ontstaan van de reigerrijke Oostvaardersplassen in Flevoland. De groei van deze kolonies werd niet gehinderd door barre winters, althans niet aantoonbaar (fig.4). Het is overigens mogelijk dat een deel van de reigers in West Brabant afkomstig is van kolonies op de zandgronden. De populatie in de Biesbosch is achteruitgegaan omdat het aangrenzende, agrarische, Land van Altena na de ruilverkaveling van 20 jaar geleden sterk is verdroogd en als fourageergebied nog nauwelijks van betekenis is.

Goede fourageermogelijkheden zijn blijkbaar beslissend voor de aanwezigheid van een kolonie.

Bij de vestiging van een nieuwe kolonie blijken Blauwe reigers kieskeurig te zijn. Ze leggen een voorkeur aan de dag voor rustige en voor vijanden onbereikbare plekken. Omdat ze uitgesproken plaatstrouw zijn, wijken ze niet snel voor een verstoringbron.

Bijvoorbeeld, de kolonie van Maurick, die al minstens honderd jaar bekend is, ligt pal tegen de snelweg aan.

Drie van de vijf vaste kolonies die na 1969 zijn ontstaan, bevinden zich op een eiland. In alle drie de gevallen betreft het een nieuw eiland. In 1978 is bij een ontgroning in Stevensbeek een klein eilandje overgebleven waar 100-200 Grove dennen staan van veertig jaar oud. Nog in datzelfde jaar vestigde

er zich een kolonie. Rond 1970 is in het Hollands Diep bij Klundert de Sassenplaat aangelegd. Na enige jaren is een gedeelte begroeid geraakt met Wilgervloedbos. In 1984 ontstond er een kolonie. Het lijkt wel alsof de reigers zich realiseren dat het een veilige broedplek is: de nesten bevinden zich op anderhalve meter van de grond. Halverwege de jaren zeventig zijn in een zandwinplas bij Willemstad twee kleine eilandjes aangelegd die zijn ingeplant met Berk en Wilg. Al in 1984 werd er een kolonie gesticht. Ook de incidentele vestigingen bij Budel, Maarheze, Bakel en Breda (tabel 2) bevinden zich op een eiland.

Bestandsontwikkeling in Noord-Brabant.

Vanaf 1969 is de broedpopulatie Blauwe reigers in Noord-Brabant gegroeid van ruim 300 paar tot 972 in 1989. Het aantal vaste kolonies is verdubbeld tot tien.

In 1986 bedroeg de landelijke populatie 8000-9000 paar (SOVON, 1987). De stand is sindsdien langzaam toegenomen en wordt voor 1989 op ca. 10.000 paar geschat (med. A. Blok). Het aandeel van Noord-Brabant in de landelijke populatie bedroeg jarenlang 4-5% maar is in 1989 plotseling toegenomen tot ca. 9%.

In de periode 1969-1989 vertoonde het populatienivo schommelingen die voornamelijk te wijten zijn aan winterse omstandigheden. Een strenge winter wordt gevolgd door een neerwaartse knik in de populatiecurve maar het is opmerkelijk hoe snel de stand zich weet te herstellen. Overigens moet de invloed van een strenge winter niet overdreven worden. Een daling van 20-25% is niet desastreus te noemen. Een paar weken vorst en van standvogels als Winterkoninkje of Heggemus legt de helft het loodje. Dat is pas andere koek. In West Brabant vertoonde de populatiecurve geen daling, maar regionale verschillen in toe- en afname kunnen mede veroorzaakt worden door verschuivingen binnen de broedpopulatie.

Ondanks schommelingen vertoont de populatie een duidelijke groei. Allereerst is het belang van de Westbrabantse kolonies toegenomen: van amper 0,5% in 1969 tot meer dan 18% in 1989. Maar ook voor Midden- en Oost Brabant resteert een toename. Omdat bij Blauwe reigers het voedsel de factor is, die de populatiegrootte het meest bepaald, moet daar de verklaring worden gezocht.

In West Brabant zijn nieuwe, voedselrijke natuurgebieden als het Markiezaat en het Krammer Volkerak ontstaan. Waardoor de voedselsituatie op de zandgronden is verbeterd, is minder duidelijk. Er zijn wel een aantal algemene opmerkingen te maken.

Door eutrofiëring zijn de wateren verrijkt met voedingsstoffen; het gevolg is dat er meer vissen kunnen leven. Twintig jaar geleden waren Fuut, Tafeleend en Kuifeend in Noord-Brabant als broedvogel schaars tot zeer schaars. Nu komen ze op vele wateren voor; vooral de Fuut heeft zich sterk uitgebreid.

De kwaliteit van het oppervlaktewater is over het algemeen verbeterd. Begin jaren zestig verschenen er verontrustende berichten in de pers als "sterven in Nederland kikkers en amfibien uit?" Welnu, dat is niet gebeurd en met name de laatste tien jaar zitten er weer meer kikkers in de sloten.

Ook het gegeven dat er tegenwoordig het hele jaar door tientallen Blauwe reigers rondstruinen in moerassen en Peelgebieden duidt op een veranderde voedselsituatie.

Hoewel het de Blauwe reigers de laatste jaren in Noord-Brabant voor de wind gaat is het toekomstbeeld op korte termijn minder rooskleurig. De Dulver en Maurick herbergen 60% van alle broedparen. Een gedeelte van de kolonie bij

Maurick zal in het kader van de reconstructie van de snelweg A-2 worden gekapt. In de belangrijkste fourageergebieden van deze twee kolonies is men nu begonnen met het uitvoeren van ruilverkavelingswerkzaamheden. Weilanden worden geegaliseerd of omgezet in akkers. Sloten worden dichtgegooid of uitgediept waarna ze van een talud worden voorzien dat weinig ruimte laat voor een goed ontwikkeld slootleven. Dat deze ontwikkelingen gevolgen zullen hebben voor de koloniegrootte moge duidelijk zijn. De instorting van de kolonie in de Biesbosch is daar een goed voorbeeld van.

De reigers van de Biesbosch fourageerden vroeger in Het Land van Altena maar na de ruilverkaveling waren ze volledig aangewezen op de Biesbosch zelf. Door het sluiten van het Haringdiep viel het getijdeverschil weg. De slikplaten raakten begroeid met moerasbos dat nauwelijks geschikt is voor fouragerende reigers. Het gevolg is dat de stand omlaag tuimelde van 70 paar in 1969 tot 17 in 1989. De reigers in de Dulver en bij Maurick zijn eveneens volledig afhankelijk van het agrarisch gebied en een alternatief is niet voorhanden.

In West Brabant is het beeld gunstiger. De ontwikkelingen rondom het Markiezaat zijn veelbelovend. Het Krammer-Volkerak, als moerasgebied in wording, zal ongetwijfeld leiden tot het ontstaan van Blauwe reigerkolonies maar aan de Brabantse kant is helaas nog weinig nestgelegenheid.

De verwachting is dat binnen twee à drie jaar de aantallen in Midden Brabant zullen gaan dalen. Deze daling zal voorlopig nog niet gecompenseerd kunnen worden door de toename in West Brabant of elders.

Dankwoord

Vele personen hebben gegevens voor dit artikel afgestaan. Het varieert van jarenlange tellingen van vaste kolonies tot een bevestiging dat er in een bepaald gebied geen kolonie voorkomt.

De volgende mensen wilde ik hartelijk bedanken :

F.Albers, T.Bakker, W.Beerens, A.Blok, R.Bossong, K.Colijn, M.v.Deursen, J.v.Diermen, D.Fey, L.Geraets, J.Gerritsen, G.v. Gool, P.v.Happen, W.Kruysbergen, H.v.Loon, R.Meier, B.v.Noorden, A.Nuyten, W.Peeters, L.Peeters, W.Poelmans, A.v.Poppel, H.Sierdsema en B.Weel. Daarnaast was informatie afkomstig van VWG-Bergen op Zoom, VWG-De Biesbosch, VWG-Midden-Brabant, VWG-Cuyk, VWG-Oss en VWG-De Peel.

Tot slot wilde ik iedereen vragen om gegevens, die betrekking hebben op broedgevallen in Noord-Brabant, naar mij op te sturen omdat het onderzoek naar het voorkomen van de Blauwe reiger in Noord-Brabant doorloopt. Alle gegevens worden afgestaan aan de databank van het SOVON.

F. Post

Literatuurlijst

- Blok, A., Dybbro, T.: De Blauwe Reiger. Kosmos, Amsterdam (1980).
- Blok, A.A., M. Roos : Blauwe reigercensus 1970-1976. Vogeljaar 25: 205-223 (1977).
- Braaksma, S., M.F. Bruyns : Overzicht van de broedkolonies van de Blauwe reiger (Ardea cinera) in Nederland in 1949. Ardea 38 : 135-162 (1950) .
- Erve, F. van, H. Moller Pilot, A. Wittgen, S. Braaksma, W. Knippenberg, V. Langenhoff: Avifauna van Noord-Brabant. Van Gorcum, Assen (1967).
- Krebs, J.R.: Colonial nesting and social feeding as strategies for exploiting food resources in the Great blue Heron (Ardea herodias). Behaviour 51 : 99-134 (1974).
- SOVON: Atlas van de Nederlandse Vogels. SOVON, Beek (1987).
- Texeira, R.: Atlas van de Nederlandse broedvogels. Natuurmonumenten, s'Graveland (1979).
- Vessem, J., D. Draulans: De status van de Blauwe reiger Ardea cinera als broedvogel in België in 1983. Wielewaal 50 : 227-231 (1984).

OVERWINTERENDE IJSGORZEN IN MIDDEN-BRABANT, 1986/1987

Inleiding

In de winter van 1986/87 werden rondom Tilburg verschillende groepjes IJsgorzen gezien. Twee groepjes werden door mij ontdekt, waaronder een samen met Peter Voorn. Een groepje werd ontdekt door Andre van Eck. Daar wij nagenoeg de enigen waren die IJsgorzen gezien hadden bij Tilburg, leek het mij interessant genoeg om hieraan wat meer aandacht te besteden.

IJsgorzen algemeen

IJsgorzen staan over het algemeen te boek als typisch kustgebonden vogels, al schijnt dat de laatste jaren wat minder het geval te zijn. Het merendeel van de vogelaars in het binnenland is dan ook nauwelijks attent op ijsgorzen (SOVON 1987). Ze worden tegenwoordig steeds meer gezien. Gedeeltelijk is deze toename te danken aan het beter bekend raken met de soort, maar gedeeltelijk is de toename ook reeel. De IJsgors heeft zijn broedgebied deze eeuw namelijk in westelijke richting uitgebreid. Dit bracht een andere trek- en daarmee in verband staande overwinterings-strategie met zich mee (SOVON 1987). Of deze trend nog steeds doorzet is mij niet bekend.

IJsgorzen zijn als overwinteraar vrij moeilijk te vinden. Met name op akkers zijn ze vanwege hun schutkleur bijna onzichtbaar. De roep is weliswaar erg karakteristiek, maar slechts weinigen bekend. Ze roepen bovendien vrijwel uitsluitend bij het opvliegen; op de grond zijn ze zwijgzaam. De waarnemingen in Midden-Brabant hebben dan ook alle betrekking op groepjes, die toevalligerwijze werden opgepest.

IJsgorzen in Midden-Brabant

Hieronder worden de waarnemingen in chronologische volgorde vermeld. De nummers van de waarnemingen komen overeen met die op het kaartje.

1. Op 21 september 1986 werd door Henk Sierdsema en mij 1 overtrekkend exemplaar gezien bij Tilburg. Dit geeft aan, dat ze al behoorlijk vroeg zo zuidelijk gezien kunnen worden.
2. De eerste groep "overwinteraars" werd gezien op 27 december 1986. Ten zuiden van de Rechte Heide pestte ik al fietsende een groep van 11 exemplaren op van een maisakker (stoppelveld). Bij het opvliegen lieten ze meteen hun vloeiende roep horen. Bij het betreden van de akker bleken ze niet schuw te zijn, maar wel moest steeds goed opgelet worden waar de vogels zaten. Alleen bij het opvliegen maakten ze geluid. Opvallend bij sommige exemplaren van deze groep was de geelbruine wenkbrauwstreep.
3. Een tweede groep werd gezien op 12 januari 1987 door Andre van Eck, ten oosten van Tilburg. Ook deze IJsgorzen, in totaal 3 exemplaren, zaten op een maisstoppelveld.

4. In januari/februari 1987 werden enige mogelijke waarnemingen gedaan door Henk Sierdsema en Miek Slikkerveer bij een afgraving ten noorden van Tilburg. In februari heeft Peter Voorn hier waarschijnlijk ook enkele exemplaren gezien. Aan deze vage waarnemingen wordt verder geen aandacht besteed.

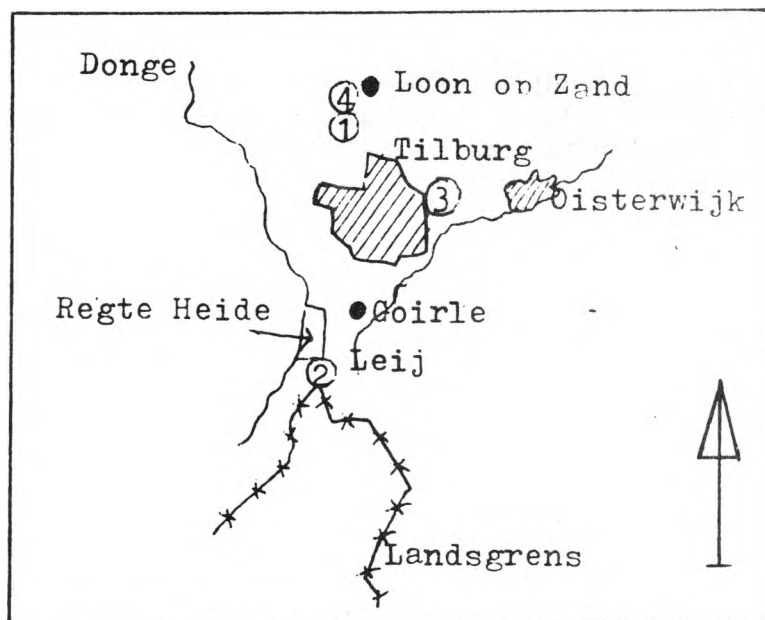
Op 3 maart 1987 echter fietsten Peter Voorn en ik over de asfaltweg langs bovengenoemde afgraving, toen plotseling een groepje van 5 IJsgorzen opvloog. Ook deze vogels zaten op een maisstoppelveld. Ze waren niet schuw, maar wel moeilijk op de kale akker op te sporen.

Dit groepje werd zo lang mogelijk gevolgd. Tot begin april verbleven ze steeds op dezelfde akker! Deze groep vogels is hier waarschijnlijk vanaf januari tot en met de eerste week van april aanwezig geweest.

Omgeving Tilburg

Waarnemingen IJsgorzen

Nummers cooresponderen met de tekst

Conclusie

Samenvattend kan gesteld worden, dat er in de winter van 1986/87 in ieder geval 3 groepjes IJsgorzen in Midden-Brabant hebben overwinterd. De groepsgrootte bedroeg 11, 3 en 5 exemplaren. Reeds in september werd de eerste IJsgors waargenomen.

Al deze groepjes werden op toevallige wijze ontdekt. Opmerkelijk was, dat alle groepjes op maisstoppelvelden zaten, waarvan 1 groepje zelfs tenminste vier weken op dezelfde akker. Ook elders in Nederland blijken IJsgorzen vooral kale gebieden zoals kwelders, heidevelden, uiterwaarden etc. te prefereren.

Gezien het feit dat IJsgorzen zo moeilijk te vinden zijn, is het waarschijnlijk dat in Midden-Brabant overwinterende IJsgorzen meestal aan de aandacht zullen ontsnappen. Het ligt daarom voor de hand dat er in de winter 1986/87 grotere aantallen overwinterd hebben.

De winter 1986/87 was een erg strenge, ook in de rest van Europa. Het is mogelijk dat onder invloed van de strenge koude grotere aantallen dan normaal in Nederland overwinterd hebben en zich daarbij ook buiten de bekende pleistergebieden hebben opgehouden. De waarnemingen van IJsgorzen werden echter al gedaan voordat de strenge kou in Nederland doorzette. Dit is in tegenstelling tot de strandleeuwerik-invasie, die pas tijdens de strenge kou begon (Heijnen 1987). De invloed van het weer is dus nog niet duidelijk.

Of IJsgorzen ook in andere winters in Brabant zitten kan alleen maar door intensief onderzoek in de toekomst blijken.

Jean-Paul Ongenae
Mozartlaan 541
5011 SM Tilburg
tel. 013-5604890

Literatuur

Heijnen, T. Invasie van strandleeuweriken in Midden- en Oost-Brabant in de winter van 1986/87. Roodborsttapuit 5(2): 83-90 (1987).
SOVON Atlas van de Nederlandse Vogels. SOVON (1987).

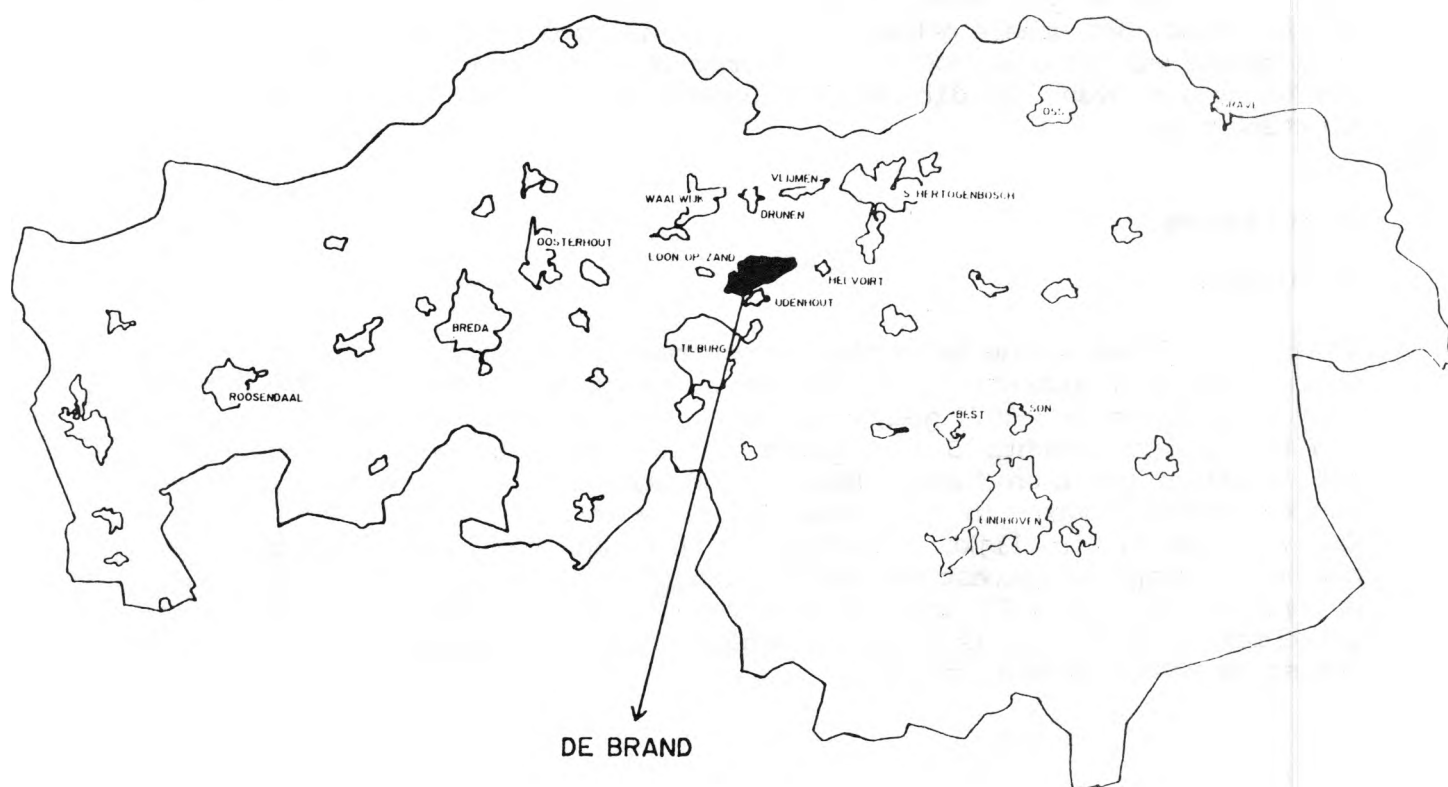
BROEDVOGELS VAN DE BRAND

Inleiding

Ten zuiden van, en grenzend aan de Loonse- en Drunense Duinen (fig 1) ligt in een breed en nat beekdal, een van de laatste restanten van het vroegere typische Brabantse broekboslandschap. Een deel van dit kleinschalige landschap is in eigendom en beheer van het S.B.B. Dit eigendom breidt zich langzaam uit, doordat regelmatig kleine stukjes door het S.B.B. worden verworven.

Voor het huidige eigendom wordt een beheersplan voorbereid, waarvoor een aantal onderzoeken worden uitgevoerd. Het karteren van de avifauna is hiervan een onderdeel.

Van dit gebied zijn verschillende broedvogelinventarisaties bekend (van Poppel 1975-1976-1977 en 1984, Retel-Helmrich 1980 en van Eck 1987).

Gebiedsbeschrijving

"De Brand" is een verzamelnaam voor een mozaiek van grotere en kleinere landschapselementen zoals droge- en natte loofbossen (broekbossen), naaldbossen, singels, struwelen, hooilandjes, cultuurgraslanden en rietland en is totaal ca 1000 ha groot (fig. 2). Door het gebied lopen twee (gekanaliseerde) beken: De Zandley en de Zandkantse Ley.

In dit landschap komen met name natte leem- en veenbodems voor alwaar zich broekbos en rietland heeft ontwikkeld. Op de hogere dekzandopduikingen komt plaatselijk naaldbos (kleine oppervlakten) en eikenbos voor.

Zowel voor de avifauna, de flora alsmede voor de insecten, voor amfibieën en reptielen (o.a. de zeldzame Boomkikker) is het gebied De Brand van grote betekenis.

Methode van onderzoek

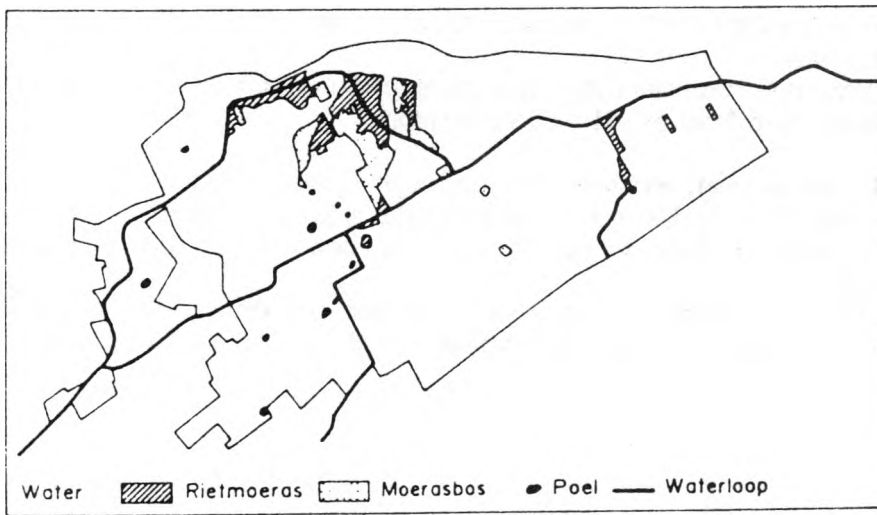
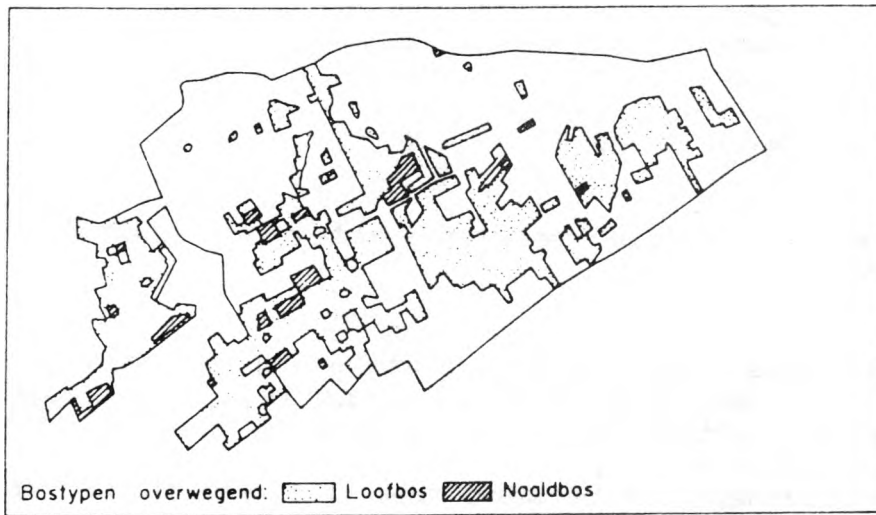
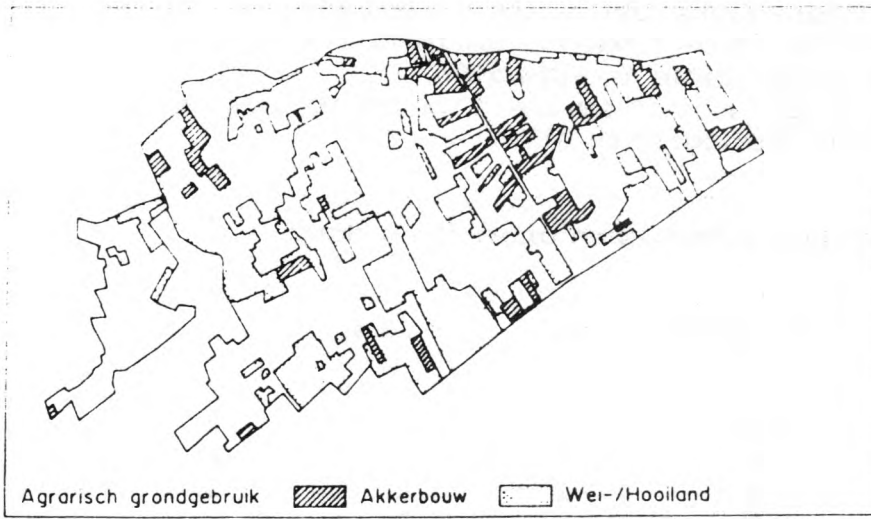
Naast bestudering en analyse van de bestaande gegevens is De Brand gekarteerd middels de zogenaamde uitgebreide territoriumkartering (Hustings e.a., 1985). Dat wil zeggen dat het gebied meerdere keren per jaar wordt bezocht en alle (territorium-) indicerende waarnemingen worden genoteerd, zodat de territoria naderhand kunnen worden bepaald. De bezoekdata worden zodanig gekozen dat de trefkans van alle soorten, dus ook de probleemsoorten, zo groot mogelijk is. Gezien de bestaande kennis en ervaring is dit de beste en meest betrouwbare methode om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de broedvogelbevolking van De Brand. Het gehele gebied van 1000 ha is op deze wijze gekarteerd.

De gegevens van het onderzoek zullen binnenkort uitgebreid in een SBB-rapport worden weergegeven. In dit artikel beperk ik mij tot enkele soorten en soortengroepen.

Resultaten

ROOFVOGELS

In de 70-er jaren daalde het aantal broedparen uit deze soortengroep door het gebruik van landbouwbestrijdingsmiddelen sterk. Zo ook in De Brand. Van Poppel vond in de jaren 1975-1977 geen enkel broedgeval van Havik en Sperwer terwijl van de Buizerd slechts 3 broedparen in 1976 en 2 paren in 1977 werden aangetroffen. Havik en Sperwer hebben zich weer enigszins hersteld van deze sterke achteruitgang. In 1984 broedden er weer 2 paren Havik en 3 paren Sperwers. De Buizerd lijkt in aantal toe te nemen. Mogelijk echter is er in het verleden sprake geweest van ondertelling door onvoldoende lokaliseren van de nesten. Ook in 1987 was dat nog zo (1 tot 4 paren). In 1988, toen uitgebreid naar nesten is gezocht, werden 7 paren vastgesteld. Van 5 paren werden de nesten gelokaliseerd.

De andere 3 roofvogelsoorten zijn op ongeveer hetzelfde niveau gebleven of zijn in aantal afgenomen.

Wespendief en Bruine Kiekendief hebben in De Brand kennelijk weinig te lijden gehad van de crisis in de jaren 70. Dit geldt ook voor de Boomvalk, waarvan het aantal pas na de crisis is afgenomen.

Het overzicht (tabel 1) geeft een beeld van het populatieverloop van de in De Brand voorkomende roofvogels en uilen.

Tabel 1. Overzicht roofvogels en uilen in De Brand

Soort	1975-1977*	1980	1984	1987	1988
Wespendief	1-2	1	1-2	2	2
Br. Kiekendief	1	1	1-2	1	1
Havik	0	0-1	2	2	1
Sperwer	0	1	3	1-3	3
Buizerd	2-3	3	1	1-4	7
Torenvalk	11-12	3	1	2-4	3
Boomvalk	2-3	1	1-2	1	1
Steenuil	4-6	1	0	1	0
Bosuul	1	0-1	5	5	5
Ransuil	14-17	2	0	2	1

* In deze kolom (1975-1977) is steeds het hoogste aantal broedparen uit deze jaren aangegeven.

De meeste roofvogels zijn voor hun voortplanting en voedselvoorziening afhankelijk van het bos. De geschiktheid van het bos voor roofvogels hangt sterk samen met de leeftijd van het bos, alsmede de variatie in het bos of tussen de bossen (bosstructuur).

De grote gevarieerdheid van De Brand maakt het mogelijk dat nogal wat roofvogelsoorten hier voorkomen.

Het beheer van dit staatsnatuurreservaat wordt mede gericht op de vergroting van de bosstructuur.

Een probleem echter vormen de intensief gebruikte cultuurgronden en de abrupte overgangen tussen het bos en die cultuurgrond.

Goed ontwikkelde boszomen, alsmede kruidenrijke graslanden (kleine zoogdieren, kevers, grote insecten e.d.) komen nauwelijks voor. Al deze factoren bepalen mede het voedselaanbod voor de roofvogels, en het aantal dat succesvol in De Brand kan broeden.

Achteruitgang van de Steenuil moet vooral worden gezocht in het verdwijnen van broedgelegenheid (oude schuren, knotwilgen e.d.).

MOERASVOGELS

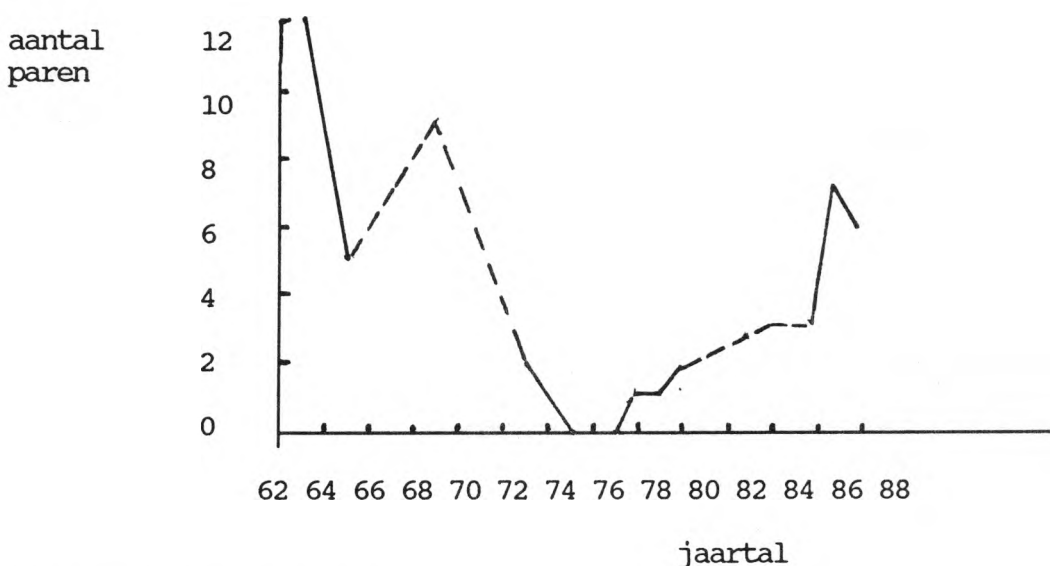
Gemakshalve wordt de groep vogels die voorkomen in het rietland (16 ha) en in het wilgenstruweel gerekend tot de groep van de moerasvogels.

In het centrale deel van De Brand komt een fraaie gradient voor van hoogopgaand loofbos (Zomereik en Populier), broekbos (Wilg en Els) en rietland (eenjarig en overjarig). Deze gebiedsovergang blijkt een uitstekend broedbiotoop voor de Bruine Kiekendief, de Waterral, het Porseleinhoen, de Blauwborst en de Rietgors. De Grote karakiet komt nog niet voor, en het Porseleinhoen is nog geen vaste bewoner van het rietland.

De Waterral vertoont, zonder aanwijsbare redenen, sterke schommelingen in het aantalsverloop. In 1975-1977 0-8 paren, in 1980 1 paar, in 1984 8, in 1987 1 tot 2 en tenslotte in 1988 3 paren. Mogelijk zijn deze schommelingen een gevolg van plaatselijke factoren of van strenge winters (1980 en 1987).

De Blauwborst lijkt zich na de sterke achteruitgang (12 paren in 1963, 1 paar in 1974) weer te herstellen. Zie figuur 3.

Figuur 3. Blauwborst in De Brand, 1963-1988

BOSVOGELS/BOSRANDVOGELS

Vier soorten bosvogels, te weten de Wielewaal, de Nachtegaal, de Tortelduif en de Houtsnip zijn karakteristiek voor De Brand. Om minder goed verklaarbare redenen vertoont de populatieomvang sinds 1975-1977 nogal wat schommelingen.

Tabel 2. Overzicht bos- en bosrandvogels in De Brand (1975-1988)

Soort	1975-1977	1980	1984	1987	1988
Houtsnip	8-11	6	10	8	15
Nachtegaal	83-105	40	52	41	54
Tortelduif	39-74	15	17	30	21
Wielewaal	21-22	9	14	18	20

De vier genoemde soorten komen vooral voor in hoogopgaand loofbos met een goed ontwikkelde struiken- en kruidlaag. Voor Nachtegaal, Tortelduif en vooral Houtsnip is een dichte humuslaag en een vochtige bodem van groot belang. Juist in bovengenoemde loofbossen blijkt de kruidlaag het beste te zijn ontwikkeld (Nachtegaal). De Tortelduif zoekt zijn voedsel vooral op open plekken in het bos. De Wielewaal echter leeft vooral in de kruinen van de bomen.

Wat opvalt is dat de Nachtegaal sinds 1978 sterk achteruit gaat en dat de populatieomvang zich nu stabiliseert. Die achteruitgang is mogelijk toe te schrijven aan de situatie in de overwinteringsgebieden. Eenzelfde theorie geldt voor de Tortelduif. Hoge dichtheden in De Brand bereikt de Wielewaal. Het lage aantal in 1980 is niet te verklaren.

De Houtsnip is een moeilijk te inventariseren soort. Daarom kan aan de betrouwbaarheid van de gegevens (tot en met 1987) worden getwijfeld. Het voor de Houtsnip "optimale" biotoop komt in De Brand volop voor.

Naast de vier genoemde karakteristieke soorten komen er uiteraard meer bosvogelsoorten voor, bijvoorbeeld de Boompieper en de Boomklever.

De Boompieper heeft een aantal jaren niet in De Brand gebroed. In 1956 telde H.J. Over liefst 8 paren op 50 ha bos- en kapvlakte. Tussen 1975 en 1984 is de soort niet als broedvogel in De Brand vastgesteld. In 1987 en in 1988 broedde de soort er weer, echter wel in een laag aantal, respectievelijk 4 paren en 1 paar. Een vergelijkbaar gebied als De Brand vertoont het nabijgelegen Brokkenbroek. In dit bos bedraagt het percentage oud loofbos (net als in De Brand) 50 tot 60 % terwijl in De Brand 15-20 % oud loofbos voorkomt. De oppervlakte bedraagt respectievelijk 80 (De Brand) en 25 ha. Een soort die sterk aan oud loofbos is gebonden is de Boomklever. De verschillen tussen De Brand en het Brokkenbroek zijn frappant:

De Brand	3 paren in 1988
Brokkenbroek	16 paren in 1988

De Boomklever heeft bovendien in de jaren 1975-1977 niet in De Brand gebroed. Wel in 1987 en in 1988. In 1987 0-1 paar en in 1988 3 paren. Tot slot nog een overzicht van een aantal niet genoemde bosrandvogels.

Tabel 3. Overzicht overige bosvogels in De Brand (1975-1977)

Soort	1975-1977	1980	1984	1987	1988
Holenduif	12-15	8	18	19	29
Groene Specht	5-8	1	1	4	10
Zwarte Specht	1-2	1	0	3	3
Kl. Bonte Specht	0	2	?	4	17
Gr. Vliegenvanger	2-7	10	6	16	37
Bonte Vliegenvanger	0	0	0	0	3
Boomkruiper	27-34	25	63	44	91

VOGELS VAN DE CULTUURGRONDEN

Het aanleggen van houtsingels, het wegwerken van achterstallig onderhoud, het opzetten van water e.d. zijn vrij eenvoudige, snel te realiseren maatregelen. Aantalsontwikkeling van bijvoorbeeld Watersnip, Geelgors en Grasmus wijzen tot nu toe niet op een verbetering van hun leefgebied. Het SBB heeft nog pas een

gering deel van de oppervlakte cultuurgrond in beheer. Wellicht zal het aantal broedparen van Geelgors en Watersnip hetzelfde niveau kunnen bereiken als in 1975-1977.

Tabel 4. Vogels van de cultuurgraonden in De Brand (1975-1988).

Soort	1975-1977	1980	1984	1987	1988
Watersnip	5-6	2	0	0-2	0
Geelgors	5-7	2	0-1	0	0
Grasmus	42-43	30	14	27	27
Patrijs	3-10	1	1	4	1
Scholekster	0-2	0	2	3	3
Kievit	10-21	10	27	9	17
Wulp	0-1	1	0-2	3-4	2
Koekoek	17-18	7	16	11	20
Veldleeuwerik	4	10	0	1	0
Rietgors	36-42	20	29	13	19

Conclusies

- De Brand is erg rijk aan vogels en heeft door de grote afwisseling binnen het gebied grote potenties om zich verder als broedgebied voor vogels te ontwikkelen.
- Pas wanneer grotere aaneengesloten delen zijn verworven en als natuurgebied worden beheerd, pas dan zal, naar verwachting de populatieomvang van een aantal soorten sterk kunnen toenemen.

Andre van Eck
Adres: SBB
Postbus 1180
5004 BD Tilburg

Literatuur

- Poppel, A. van, De avifauna van De Brand en aangrenzend bosgebied in de gemeente Udenhout. (1975)
- Idem (1976)
- Idem (1977)
- Poppel, A. van, Broedvogelinventarisatie in De Brand SBB-Tilburg. (1984)
- Retel Helmrich van, Broedvogelinventarisatie in De Brand. (1980)
- Eck, A. van, De Brand, een oriënterende broedvogelinventarisatie. SBB Tilburg. (1987)
- Eck, A. van, Broedvogels van De Brand (prep.) SBB-Tilburg. (1989)

TECHNISCHE AFGEVAARDIGDEN

SOVON DISTRIKTSKOORDINATOR OOST-BRABANT

Ernest v. Asseldonk Sch.Kellenerstraat 68 6042 XH Roermond 04750-25780

COMMISSIE AVIFAUNA-ONDERZOEK PPD (namens het SOV)

Peter Key	Molenstraat 36	5087 BN Diessen	04254-1917
Sjef Benders	Wilhelminastraat 58	5721 KK Asten	04936-1367
Ad van Poppel	Griegstraat 449	5011 HL Tilburg	013-552030

BESTUUR SOV**Voorzitter:**

Ben de Ruyter Heibeekstraat 40 5662 EG Geldrop 040-857391

Sekretaris:

Ad van Poppel Griegstraat 449 5011 HL Tilburg 013-552030

Penningmeester:

Sjef Benders Wilhelminastraat 58 5721 KK Asten 04936-1367

Biologisch secretaris:

Ernest v. Asseldonk Sch.Kellenerstraat 68 6042 XH Roermond 04750-25780
Tom Heijnen Boschdijk 1081 5626 AG Eindhoven 04909-2128

Overige leden:

John Vereijken Margrietlaan 59 5741 XL Beek en Donk 04929-63199

REDAKTIE "ROODBORSTTAPUIT"

Tom Heijnen	Boschdijk 1081	5626 AG Eindhoven	04909-2128
Maarten Helmich	Ackerdijkstraat 26	5212 GL Den Bosch	073-414861

SOV WAARNEMINGEN-ARCHIEF**Centrale contactpersonen:**

Jon Boesten	De Mommers 12	5581 AL Waalre	04904-15276
Tom Heijnen	Boschdijk 1081	5626 AG Eindhoven	04909-2128

BETALINGEN

Te voldoen op gironummer 5617837 t.n.v. S. Benders, penningmeester SOV, Postbus 319, 5600 AH Eindhoven. Abonnement "De Roodborsttapuit" : voor leden van aangesloten werkgroepen Fl. 10,-; voor overige abonnees Fl. 20,-. Betreffende bedrag te voldoen op bovenvermeld gironummer onder vermelding van "Roodborsttapuit 19..". Oude nummers (ad Fl. 5,-) en kopieën van artikelen (ad f 0,30 per kopie) op aanvraag verkrijgbaar bij de penningmeester SOV.

DE ROOBBORSTTAPUIT

Periodiek van het Samenwerkingsverband van Oost-Brabantse Vogelwerkgroepen (SOV)

Jaargang 8

nummer 1

Augustus 1989

Redactie: Maarten Helmich en Wiel Poelmans

Tekstverwerking en
Lay-out: Ingrid en Johan van Vliet

INHOUD:

VAN HET BESTUUR		1
	Ben de Ruyter	
'T UILENEST		2
INVENTARISATIE URKHOVENSE ZEGGEN 1984-1988		3
	Henk Coenen, Jack Klomp, Ben de Ruyter	
DE BLAUWE REIGER IN NOORD-BRABANT:		
	AANTALSONTWIKKELING EN BIOTOOPKEUZE	15
	F. Post	
OVERWINTERENDE LJSGORZEN IN MIDDEN-BRABANT, 1986/1987		28
	Jean-Paul Ongenae	
BROEDVOGELS VAN DE BRAND		31
	Andre van Eck	